

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 1964-1965.

30 MAART 1965.

Ontwerpen en voorstellen en verklaring betreffende de herziening van de Grondwet.

VERSLAG

NAMENS DE BIJZONDERE COMMISSIE
(1) UITGEBRACHT
DOOR DE H. **VAN BOGAERT.**

DAMES EN HEREN,

I. Algemene beschouwingen.

De Senaat heeft te oordelen over ontwerpen van verklaring voor herziening van de Grondwet, aangenomen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 24 maart 1965 en over vier voorstellen ingediend door leden van de Senaat. Deze verklaring is het gevolg van een daartoe genomen initiatief van de Regering. Verschillende beweegredenen hebben daartoe aanleiding gegeven. Sedert een geruim aantal jaren dienden onze grondwettelijke normen aan de bepalingen van de Verdragen der Europese Gemeenschappen te worden aangepast. Het vraagstuk der verhoudingen tussen de taalgemeenschappen maakt een grondwetsherziening eveneens noodzakelijk. Het was ook wenselijk de werking van onze openbare instellingen doelmatiger te maken.

Reeds in 1953 en in 1958 werd een aanvang gemaakt met de procedure voor de grondwetsherziening. De

(1) De volgende leden hebben aan de beraadslagingen van de Commissie deelgenomen :

De heren Struye, voorzitter; Busieau, Chot, d'Aspremont Lynden, De Baek, Dehousse, Dekeyzer, de Stexhe, Dua, Hambye, Housiaux, Lauwereins, Lilar, Maisse, Henri Moreau de Melen, Rolin, Urbain, Van Cauwelaert, Vandekerckhove, Van Hoeylandt, Van Houtte en Van Bogaert, verslaggever.

R. A 6502.

R. A 6509.

R. A 6549.

R. A 6869.

R. A 6872 tot 6914.

Zie :

Gedr. St. van de Senaat :

242, 258, 346 (Zitting 1962-1963) en 257 (Zitting 1964-1965) : Voorstellen van verklaring.

265 (Zitting 1964-1965) : Ontwerpen van verklaring overgezonden door de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1964-1965.

30 MARS 1965

Projets et propositions de déclaration relatifs à la revision de la Constitution.

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
SPECIALE (1)
PAR M. **VAN BOGAERT.**

MESDAMES, MESSIEURS,

I. Considérations générales.

Le Sénat est appelé à se prononcer sur des projets de déclaration de revision de la Constitution, adoptés à la Chambre des Représentants le 24 mars 1965 et sur quatre propositions déposées par des membres du Sénat. Cette déclaration résulte d'une initiative prise par le Gouvernement. Plusieurs motifs ont amené celui-ci à prendre cette initiative. Depuis un certain nombre d'années, il était devenu nécessaire d'adapter les normes constitutionnelles qui nous régissent aux dispositions des Traités relatifs aux Communautés européennes. D'autre part, la question des relations entre les communautés linguistiques requiert également une revision de la Constitution. Enfin, il est souhaitable d'assurer un fonctionnement plus efficace de nos institutions publiques.

La procédure de revision de la Constitution avait été entamée dès 1953 et 1958. C'est le Gouvernement

(1) Les membres suivants ont participé aux délibérations de la Commission :

MM. Struye, président; Busieau, Chot, d'Aspremont Lynden, De Baek, Dehousse, Dekeyzer, de Stexhe, Dua, Hambye, Housiaux, Lauwereins, Lilar, Maisse, Henri Moreau de Melen, Rolin, Urbain, Van Cauwelaert, Vandekerckhove, Van Hoeylandt, Van Houtte et Van Bogaert, rapporteur.

R. A 6502.

R. A 6509.

R. A 6549.

R. A 6869.

R. A 6872 à 6914.

Voir :

Documents du Sénat :

242, 258, 346 (Session de 1962-1963) et 257 (Session de 1964-1965) : Proposition de déclaration.

265 (Session de 1964-1965) : Projets de déclaration transmis par la Chambre des Représentants.

huidige Regering heeft het initiatief genomen en in oktober 1962 werd een werkgroep opgericht, die de voorbereidende studie van de grondwettelijke problemen aanvatte. Op het einde van 1963 werd op initiatief van de Regering een driepartijencommissie gevormd. Dit was de z.g. Rondetafelconferentie. Het zijn de besluiten van deze Conferentie, die door de Regering in haar voorstellen voor de Grondwetsherziening werden opgenomen. Andere voorstellen van de Conferentie komen er niet in voor, omdat deze laatste ook voorstellen heeft gedaan, die geen herziening van de Grondwet noodzakelijk maken maar langs wettelijke weg of op een andere wijze kunnen geregeld worden.

De voorgestelde hervormingen hebben betrekking op het Parlement en de Regering. Zij hebben ook hervormingen tot doel van de rechterlijke organisatie; daarbij zal in hoofdzaak de Grondwet worden aangepast aan de administratieve rechtspraak en de Raad van State. De grondwetsherziening beoogt ook de nodige aanpassingen voor de supranationale instellingen en het Europees Gemeenschapsrecht. Zij zal ook rekening houden met de gewenste decentralisatie en deconcentratie. De bepalingen betreffende de openbare vrijheden zullen ook worden aangevuld. Uiteindelijk zal de Grondwet worden aangepast ten opzichte van de overzeese gebiedsdelen, de hoofdstad van het Rijk, de cyclische begrotingen. Een Nederlandse tekst zal worden opgesteld die in authenticiteit gelijkwaardig zal zijn aan de Franstalige tekst.

Voor het Parlement worden in hoofddoel volgende belangrijke hervormingen voorgesteld. Voor beide Kamers wordt een vast aantal leden voorzien. In de toekomst zal iedere verdeling der zetels binnen het raam van dit aantal parlementsleden moeten gebeuren. De voorwaarden voor de verkiesbaarheid van de rechtstreeks verkozen senatoren worden opgeheven. De Senaat zal echter een meer legislatieve taak vervullen. Bijzondere bekwaamheidsvoorwaarden zouden worden ingesteld voor de provinciale of gecoöpteerde senatoren. De Kamer van Volksvertegenwoordigers zou bij uitstek de instelling zijn van de publieke controle op het regeringsbeleid. De budgetten zouden daar bij voorkeur worden behandeld. Ook de interpellaties zouden in beginsel in deze vergadering kunnen worden gehouden. Er mogen echter geen twee soorten parlementsleden bestaan. In beide vergaderingen houden zij hun volle bevoegdheid van initiatief en interpellatie.

De voorgestelde regeling komt eerder neer op een werkverdeling, waarvoor een grondwetsherziening zelfs niet noodzakelijk is. Een aanpassing der huishoudelijke reglementen van de Kamers volstaat.

Over de wijze van stemmen worden twee belangrijke hervormingen voorgesteld om de harmonische verhoudingen tussen de twee taalgemeenschappen te verwezenlijken. Om alle mogelijkheid van minorisatie uit te sluiten in de vergaderingen, waar een verschillend aantal leden van de ene of andere taalgroep aanwezig zijn, wordt voor de wijziging der taalwetten geëist, dat zij niet alleen met gewone meerderheid worden gestemd

actuel qui a pris l'initiative de la réaliser, en créant, en octobre 1962, un groupe de travail qui a abordé l'étude préparatoire des problèmes constitutionnels. A la fin de 1963, toujours à l'initiative du Gouvernement, fut constituée une commission tripartite : d'où la « Conférence de la Table ronde ». Ce sont les conclusions de cette Conférence que le Gouvernement a reprises dans ses propositions de révision de la Constitution. D'autres propositions de la Conférence n'y figurent pas, parce qu'elles ne nécessitent pas une révision de la Constitution, mais peuvent être réalisées par la loi ou autrement.

Les réformes proposées concernent le Parlement et le Gouvernement. Elles visent aussi l'organisation judiciaire; à cet égard, la Constitution sera surtout adaptée pour ce qui touche à la jurisprudence administrative et au Conseil d'Etat. De plus, la révision tend à apporter les aménagements nécessaires en ce qui concerne les organismes supranationaux et le droit communautaire européen. Elle devra également répondre aux vœux qui ont été exprimés en matière de décentralisation et de déconcentration. Les dispositions relatives aux libertés publiques seront complétées. Enfin, la Constitution sera modifiée pour ce qui regarde les territoires d'outre-mer, la capitale du Royaume, les budgets cycliques. Il sera établi un texte néerlandais authentique de même valeur que le texte français.

En ce qui concerne le Parlement, ce sont principalement les importantes réformes suivantes qui sont proposées. Pour les deux Chambres, il est prévu un nombre fixe de membres. A l'avenir, chaque répartition du nombre des sièges devra se faire dans les limites de ce nombre fixe. Les conditions d'éligibilité des sénateurs élus directement seraient abrogées. Par ailleurs, les travaux du Sénat auraient un caractère législatif plus prononcé. On n'établirait des conditions particulières de capacité que pour les sénateurs provinciaux ou cooptés. Quant à la Chambre des Représentants, elle serait par excellence l'institution exerçant le contrôle politique de la gestion gouvernementale. C'est elle qui, de préférence, serait chargée de l'examen des budgets. En principe, les interpellations auraient également lieu dans cette assemblée. On ne saurait cependant créer deux catégories de parlementaires. Les membres de chacune des deux assemblées garderaient intégralement leur droit d'initiative et d'interpellation.

L'arrangement proposé correspondrait plutôt à une division du travail, pour laquelle une révision constitutionnelle n'est pas requise. Il suffirait, à cet effet d'adapter les règlements d'ordre intérieur des Chambres.

Au sujet du mode de votation, deux importantes réformes ont été proposées en vue de l'harmonisation des relations entre les deux communautés linguistiques. Afin d'exclure toute possibilité de minorisation dans les assemblées, où les deux groupes linguistiques n'ont pas la même force numérique, il serait requis, pour toute modification des lois linguistiques, qu'elle ne soit pas seulement votée à la majorité simple mais

maar dat zij ook de goedkeuring bekomen van de meerderheid van de tot iedere taalgroep behorende parlementsleden.

Indien over een ander voorstel of ontwerp van wet geoordeeld wordt door de drievierde van de leden van een bepaalde taalgroep, dat het de betrekkingen der taalgemeenschappen ernstig in gedrang kan brengen, zal een speciale procedure worden aangewend. Deze regeling zou echter niet gelden voor de begrotingen.

Voor de Regering wordt de mogelijkheid ingesteld naast de Minister ook staatssecretarissen en onderstaatssecretarissen in haar samenstelling op te nemen. Betere werkverdeling wordt daardoor mogelijk en tevens kan in de Regering gemakkelijker een taalevenwicht worden bereikt.

Deze herzieningsprocedure moet ook toelaten aan de administratieve rechtspraak en de Raad van State een grondwettelijke basis te verlenen. Daarbij zullen aanpassingen overwogen worden voor de andere jurisdicties in verband met de openbaarheid van de zittingen, het aantal hoven van beroep, het gebruikmaken van de jury, de voorstellen van bepaalde kandidaten voor benoemingen in de magistratuur. De Grondwet zal ook de verhoudingen moeten regelen tussen het nationaal recht en het volkenrecht of gemeenschapsrecht.

De Rondetafelconferentie heeft ook veel belang verleend aan de culturele autonomie, decentralisatie en deconcentratie. Zij voorzag de oprichting van Culturele Raden met een belangrijke autonome werking. Hun bevoegdheden zouden beslissend en adviserend zijn. In bepaalde gevallen zouden deze adviezen verplicht moeten ingewonnen worden. Zij treden voor sommige financiële tegemoetkomingen ook op als de uitvoerende instelling. Een bepaald recht zou hun ook worden voorbehouden om voorstellen te doen aan de wetgevende macht. Behalve voor deze laatste bevoegdheid werd echter geoordeeld, dat geen grondwetsherziening moest gebeuren. Een regeling aan de hand van de gewone wetgeving kan volstaan. Dezelfde schikking werd getroffen voor de sociale en economische raad.

In de economische decentralisatie wordt een groot initiatief gegeven aan de provinciale en gemeentelijke instellingen. Langs wettelijke weg zouden hiertoe ook de nodige maatregelen kunnen worden getroffen. De grondwetsherziening moet slechts gebeuren om de bevoegdheden te verhogen van de federaties van de gemeenten en grote agglomeraties.

Betreffende de individuele vrijheden blijkt het nodig de bepaling van het geheim van de mededelingen aan te passen aan de moderne communicatietechnieken.

De gelijkheid voor de wet zou het best moeten geregeld worden in overeenstemming met het discriminatieverbod, dat voorkomt in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het Europees Verdrag betreffende de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden. Er kunnen ook economische en sociale rechten in de Grondwet worden opgenomen.

qu'elle soit également approuvée par la majorité des parlementaires de chacun de ces groupes.

Une procédure spéciale serait prévue pour le cas où les trois quarts des membres d'un groupe linguistique estimeraient qu'une proposition ou un projet de loi d'une autre nature pourrait compromettre gravement les relations entre les deux communautés. Toutefois, cette règle ne serait pas applicable aux budgets.

En ce qui concerne le Gouvernement, on envisage la possibilité d'inclure dans sa composition, à côté des ministres, des secrétaires et sous-secrétaires d'Etat. C'est ce qui permettrait de mieux répartir les diverses activités, et aussi d'y faciliter la réalisation de l'équilibre linguistique.

La présente procédure de revision doit également permettre de donner une base constitutionnelle à la jurisprudence administrative et au Conseil d'Etat. D'autre part, des aménagements seraient envisagés pour les autres juridictions, en ce qui concerne la publicité des audiences, le nombre des cours d'appel, le recours au jury, les présentations de certains candidats aux nominations dans la magistrature. La Constitution devrait également régler les rapports entre notre droit national et le droit des gens ou le droit communautaire.

Sur un autre plan, la Conférence de la Table ronde a attaché beaucoup d'importance à l'autonomie culturelle, à la décentralisation et à la déconcentration. Elle a prévu la création de Conseils culturels dotés d'une large autonomie et d'attributions de consultation et de décision. Dans certains cas, leur avis devrait obligatoirement être pris. Pour ce qui est de certaines interventions financières, ils agiraient comme des exécutifs. On pourrait aussi leur reconnaître un certain droit de faire des propositions au pouvoir législatif. Sauf pour cette dernière compétence, on a cependant jugé qu'il n'était pas nécessaire de recourir à une revision de la Constitution, la voie législative ordinaire pouvant suffire à cet effet. Les pouvoirs du Conseil économique et social seraient réglés de même.

En matière de décentralisation économique, un large droit d'initiative serait reconnu aux institutions provinciales et communales. Ici encore, les mesures nécessaires pourraient être prises par la voie législative. La revision de la Constitution n'est nécessaire que pour élargir les attributions des fédérations de communes et des grandes agglomérations.

En ce qui concerne les libertés individuelles, il convient d'adapter aux techniques modernes la disposition relative au secret des communications.

La meilleure manière de définir l'égalité devant la loi serait de le faire en concordance avec l'interdiction de toute discrimination, qui figure dans la Déclaration universelle des Droits de l'Homme et la Convention européenne des Droits de l'Homme et des libertés fondamentales. Des droits économiques et sociaux seraient également inscrits dans la Constitution.

Tenslotte worden ook de nodige aanpassingen vooropgesteld voor de cyclische budgetten, de Hoofdstad en de vaststelling van de Nederlandse tekst van de Grondwet.

Deze hervormingen, die trouwens algemeen bekend zijn, hebben aanleiding gegeven tot een korte gedachtenwisseling in de Commissie voor de Herziening van de Grondwet van de Senaat, die daarna is overgegaan tot de bespreking der voor wijziging voorgestelde artikelen.

II. Bespreking van de voor wijziging voorgestelde artikelen van de Grondwet.

Artikel 1.

Het vierde lid van artikel 1 van de grondwet werd op 7 september 1893 ingevoerd. Het heeft betrekking op de wettelijke regelingen, die moesten getroffen worden voor de overzeese bezittingen of beschermde gebieden, die onder het Belgisch gezag werden geplaatst. Dit lid regelde eveneens de vrijwillige dienstmaking voor de strijdkrachten, die voor de veiligheid van deze gebieden moesten instaan.

Aangezien België geen overzeese gebieden meer bezit, heeft deze grondwettelijke regel zijn object verloren en heeft de Kamer van Volksvertegenwoordigers de afschaffing voorgesteld.

Bij de bespreking van dit artikel werd door uw Commissie betreffende de redactie van de verklaring tot herziening van de Grondwet een principieel standpunt ingenomen, dat verschillend is van de beslissing, die in dit opzicht werd getroffen door de Bijzondere Commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en door de Kamer zelf. Het ontwerp, dat de Kamer aan de Senaat heeft overgezonden, bevatte de uitdrukkelijke vermelding van de afschaffing van het 4^e lid van artikel 1. De Commissie van de Senaat is echter van oordeel, dat de tekst van de verklaring niet uitdrukkelijk de afschaffing mag vermelden. In de Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft men het wenselijk geacht de taak van de grondwetgevende vergadering nader te omschrijven. De Commissie van de Senaat meent dit standpunt niet te moeten bijtreden. De huidige wetgever mag zich niet in de plaats stellen van de grondwetgevende vergadering. Zijn taak beperkt zich juridisch tot het aanduiden van de grondwettelijke bepalingen, waarvan hij oordeelt, dat zij dienen gewijzigd te worden. In rechte is het aan de constituanten om de beslissingen te treffen.

In de Commissie van de Senaat wordt er op gewezen, dat men aldus is tewerk gegaan bij voorgaande grondwetsherzieningen in 1893 en in 1921. Dit standpunt wordt ook bijgetreden in de rechtsleer. In 1954 heeft dit vraagstuk zich eveneens gesteld en heeft men het standpunt aangenomen, dat ook nu wordt voorgestaan door de Commissie van de Senaat. De heer Moyersoen, die op dat ogenblik Minister was van Binnenlandse Zaken, heeft in de Kamer van Volksvertegenwoordigers ook deze leerstelling verdedigd. Het formuleren

Enfin, les modifications nécessaires ont également été proposées en ce qui concerne les budgets cycliques, la Capitale du Royaume et l'établissement du texte néerlandais de la Constitution.

Ces réformes, qui sont d'ailleurs bien connues, ont donné lieu à un bref échange de vues au sein de la Commission du Sénat pour la Revision de la Constitution, qui a ensuite procédé à l'examen des articles dont la revision est proposée.

II. Discussion des articles de la Constitution dont la revision est proposée.

Article premier.

Le quatrième alinéa de l'article premier de la Constitution a été inséré dans celle-ci le 7 septembre 1893. Il concerne les dispositions légales à prendre pour les colonies, les possessions d'outre-mer ou protectorats placés sous l'autorité de la Belgique. Cet alinéa traite en outre de l'engagement volontaire à la défense de ces territoires.

Comme la Belgique ne possède plus de territoires d'outre-mer, cette disposition constitutionnelle est devenue sans objet et la Chambre des Représentants en propose donc la suppression.

Lors de la discussion de cet article, votre Commission a adopté, pour ce qui est de la rédaction de la déclaration relative à la révision de la Constitution, une position de principe différente de celle qui est à la base de la décision prise à cet égard par la Commission spéciale de la Chambre et par la Chambre elle-même. Le projet transmis au Sénat prévoit expressément l'abrogation du 4e alinéa de l'article premier. Votre Commission estime toutefois que le texte de la déclaration ne devait pas prévoir expressément l'abrogation de cet alinéa. La Commission de la Chambre a cru qu'il convenait de préciser la tâche de l'Assemblée constituante. Votre Commission n'estime pas devoir se rallier à cette façon de voir. Le législateur actuel ne doit pas se substituer à l'Assemblée constituante. Juridiquement, sa tâche se limite à l'indication des dispositions constitutionnelles qui, à son avis, devraient être modifiées. C'est à l'Assemblée constituante qu'il appartient, en droit, de décider.

Lors de la discussion au sein de votre Commission, il a d'ailleurs été rappelé qu'on en avait agi ainsi à l'occasion des précédentes modifications de la Constitution, en 1893 et en 1921. Cette opinion est aussi celle de la doctrine. Le même problème s'est posé en 1954 et la solution retenue fut celle qui est actuellement préconisée par votre Commission. M. Moyersoen, alors Ministre de l'Intérieur, a également défendu cette thèse devant la Chambre. Aussi convient-il de rédiger la proposition de déclaration de

van het voorstel tot herziening moet derhalve algemeen blijven. Het voorstel van de Kamer wordt redactioneel gewijzigd. De tekst zal alleen de herziening aanduiden van het 4e lid van artikel 1. Het is echter wel duidelijk door de toelichtingen, dat de herziening alleen wordt voorgesteld met het oog op de afschaffing van dit lid.

De Commissie voor de Herziening van de Grondwet van de Senaat is eenparig dit standpunt bijgetreden.

Artikel 3bis.

Bij de bespreking van het voorstel betreffende artikel 3bis, stelde zich voorafgaandelijk opnieuw een principieel vraagstuk. Volgens het voorstel van de Kamer werd de oorspronkelijke nummering van de artikelen van de Grondwet niet gewijzigd. De eventuele nieuwe artikelen werden aangeduid met *bis* of *ter*. In de Commissie voor de Herziening van de Grondwet van de Senaat werd de vraag gesteld of deze werkwijze moest worden gevolgd. De Commissie is van oordeel, dat het wenselijk is deze methode te volgen. Reeds bij vroegere grondwetsherzieningen is men op deze wijze tewerk gegaan. Sommigen van de nu bestaande artikelen maken ook sedert anderhalve eeuw deel uit van onze gangbare nationale rechtsbegrippen. Om deze redenen kan de huidige nomenclatuur worden behouden.

Een lid is echter van oordeel, dat men beter de nummering der artikelen zou wijzigen, omdat het gebruik maken van de aanduidingen *bis* en *ter* de tekst van de grondwet nutteloos ingewikkeld maakt. Binnen een of twee decennia is men dan toch de vroegere nummering vergeten.

Na deze gedachtenwisseling wordt de vraag in stemming gebracht. Twaalf leden stemmen voor de werkwijze, die werd aangenomen door de Kamer. Een lid stemt tegen.

Daarna wordt overgegaan tot de bespreking van de inhoud van het voorstel. Enkele leden merken op dat het voorstel van artikel 3bis wel een aanduiding bevat en vooropstelt, dat de grondwetgever in deze bepaling een regeling zal treffen aangaande de taalgebieden. Het is echter duidelijk, dat in dit voorstel een nadere aanduiding noodzakelijk is. Het voorstel tot het inlassen van een artikel 3bis zou inderdaad geen zin hebben, indien tevens niet werd medegedeeld welke aangelegenheden door de nieuwe grondwettelijke bepaling zullen geregeld worden. Het voorstel van artikel 3bis is trouwens het gevolg van de besprekingen op de Ronde-Tafelconferentie waarbij tot een regeling werd besloten van de taalvraagstukken. Het zou aan volgende principes moeten beantwoorden. Het zou een opsomming moeten inhouden van de verschillende taalgebieden, de vaststelling van de officiële taal van ieder gebied, de erkenning van de culturele autonomie voor het Nederlands en Frans taalgebied, de bevoegdheid van de wetgever om de gebiedsgrenzen vast te stellen, om het taalgebruik te regelen in bestuurs- en rechtszaken en met betrekking tot de strijdkrachten, het onderwijs, de betrekkingen van de private ondernemingen met hun personeel en met de openbare besturen evenals

révision en termes généraux. Le texte du projet de la Chambre est modifié en conséquence. Il se bornera à indiquer qu'il y a lieu à révision du 4e alinéa de l'article premier. Encore résulte-t-il clairement des explications qui furent données que la révision proposée n'a d'autre objet que la suppression de cet alinéa.

Votre Commission s'est unanimement ralliée à cette opinion.

Article 3bis.

La discussion de la proposition relative à l'article 3bis pose au préalable une autre question de principe. D'après le projet de déclaration de la Chambre, la numérotation actuelle des articles de la Constitution ne serait pas modifiée. Les articles nouveaux seraient insérés sous une numérotation « *bis* » ou « *ter* ». Un membre de votre Commission s'est demandé s'il y avait lieu de suivre cette méthode de travail. La Commission est d'avis qu'il convient de le faire. Déjà lors des révisions précédentes, on a agi ainsi. Certains des articles actuels font d'ailleurs partie depuis un siècle et demi des conceptions juridiques nationales. C'est pourquoi la numérotation actuelle peut être maintenue.

Un membre estime toutefois qu'il serait préférable de modifier la numérotation des articles, puisque l'utilisation des mentions *bis* et *ter* alourdirait inutilement le texte de la Constitution. Dans dix ou vingt ans, on aura oublié la numérotation ancienne.

Après cet échange de vues, la question est mise aux voix. Douze membres se prononcent en faveur de la méthode admise par la Chambre. Un membre émet un vote négatif.

La Commission passe ensuite à la discussion sur le fond du projet de déclaration. Certains membres ont fait observer que la proposition tendant à insérer un article 3bis contient une indication et prévoit que le Constituant réglera dans cet article le régime des régions linguistiques. Toutefois, il est clair qu'en l'occurrence, une indication précise est indispensable. L'insertion d'un article 3bis n'aurait aucun sens si le texte ne précisait pas en même temps les matières qui seraient éventuellement réglées par la disposition constitutionnelle nouvelle. La proposition résulte d'ailleurs des discussions de la Table Ronde à la suite desquelles il a été décidé de régler les questions linguistiques. La disposition nouvelle devrait respecter les principes suivants. Elle devrait contenir une énumération des diverses régions linguistiques, déterminer quelle est la langue officielle de chacune de ces régions, reconnaître l'autonomie culturelle de la région de langue néerlandaise et de la région de langue française, attribuer au législateur le pouvoir de fixer les limites de ces régions, de régler l'emploi des langues en matière administrative, judiciaire, militaire et scolaire, ainsi que pour les rapports des entreprises privée avec leur personnel et avec les

de bijzondere stelsels, die op bepaalde gemeenten of instellingen van toepassing zijn, zonder het gewestelijk taalstelsel in het gedrang te brengen. Het artikel zal ook bepalen, dat de wetgever de inhoud van de culturele autonomie zal omschrijven.

De stemming van de wetten, die in toepassing van dit artikel wordt gehouden, is niet verworven, indien ondanks de eenvoudige meerderheid, de meerderheid van de bij een der beide taalgroepen ingeschreven leden zich er tegen verzet.

Tijdens de bespreking in de Commissie van de Senaat wordt door een lid volgende verklaring afgelegd : « Onze partij heeft niet deelgenomen aan de fase van de werkzaamheden van de Ronde-tafelconferentie; zij heeft nochtans besloten een constructieve medewerking te verlenen aan het werk van de grondwetsherziening. Wij zijn in principe bereid ja te stemmen over de artikelen, die door het ontwerp worden voorgesteld voor herziening. Nochtans maken wij een uitzondering voor artikel 23 en artikel 3bis, dat er een uitvloeisel van is volgens het ontwerp dat ons wordt voorgelegd.

» Wij zouden met de herziening van artikel 23 hebben ingestemd, indien er in het voorstel tot wijziging overwogen was de huidige tekst te behouden en die aan te vullen door er de bestuurs- en onderwijszaken alsmede de militaire aangelegenheden aan toe te voegen. Maar zoals reeds door onze partij is betoogd, is het onmogelijk artikel 23 aan te nemen, als daarin wordt bepaald dat het gebruik van de talen bij de wet onder de door artikel 3bis voorgeschreven voorwaarden wordt geregeld.

» Wij waren bereid om in de tekst (van de Ronde-tafelconferentie) van artikel 3bis de leden 1, 2, 3, 5 en 6 aan te nemen, maar het is ons onmogelijk — zoals de voorzitter van onze partij, de heer Vanaudenhove, heeft verklaard — te aanvaarden dat in het 1^e lid de taalwetten geïnstitutionaliseerd worden en dat sommige bepalingen van de wet op het gebruik van de talen in bestuurszaken, die met schending van de grondwet tot stand zijn gekomen, door de grondwet worden gedeckt.

» Wij kunnen ook niet aanvaarden dat de in dit artikel behandelde materies worden onderworpen aan een ander stelsel van waarborgen dan in artikel 38bis wordt bepaald. Om principiële redenen is het de commissieleden van de P.V.V. onmogelijk voor de artikelen 3bis en 23 te stemmen. »

Na gedachtenwisseling wordt het voorstel van artikel 3bis aangenomen met twaalf stemmen voor en een tegen.

Artikel 6.

Door de Kamer van Volksvertegenwoordigers wordt ook voorgesteld artikel 6 van de grondwet te herzien.

De Kamer voegt aan haar voorstel toe, dat dit zou dienen te gebeuren « ten einde nader te bepalen, dat de gelijkheid van de Belgen voor de wet elk onderscheid met name van geslacht, godsdienst of ras uitsluit ».

administrations publiques, ainsi que de déterminer les régimes spéciaux applicables à certaines communes ou institutions, sans compromettre le régime linguistique régional. L'article portera aussi que le législateur pourra préciser le contenu de l'autonomie culturelle.

Le vote des lois auquel il serait procédé en exécution de cet article, ne serait pas acquis s'il faisait apparaître, malgré la majorité simple obtenue, l'opposition de la majorité des membres inscrits dans l'un des deux groupes linguistiques.

Pendant la discussion à la Commission du Sénat, un membre a fait la déclaration suivante : « Notre parti n'a pas participé à la phase finale des activités de la Conférence de la Table ronde, il a décidé toutefois de coopérer d'une manière constructive à l'œuvre de révision de la Constitution. Nous sommes en principe d'accord pour voter les articles dont la révision est proposée dans le projet de déclarations. Nous faisons cependant une exception en ce qui concerne les articles 23 et 3bis, qui sont le corollaire des articles dont la révision est proposée pour le projet de déclaration qui nous est soumis.

» Nous aurions accepté la révision de l'article 23 si le projet de déclaration avait envisagé de maintenir le texte actuel de l'article 6, et de le compléter par une mention relative aux questions administratives, scolaires et militaires. Mais comme notre parti l'a déjà exposé, il nous est impossible d'admettre le texte de l'article 23, si celui-ci dispose que l'emploi des langues est réglé par la loi dans les conditions prévues par l'article 3bis.

» Nous étions disposés à marquer notre accord sur le texte retenu par la Conférence de la Table ronde pour les alinéas 1, 2, 3, 5 et 6 de l'article 3bis, mais il nous est impossible, ainsi que le Président de notre parti, M. Vanaudenhove, l'a déclaré, d'accepter que les lois linguistiques soient institutionnalisées par le quatrième alinéa et que certaines dispositions de la loi sur l'emploi des langues en matière administrative, votées en violation de la Constitution, soient à présent couvertes par la Constitution.

» Nous ne pouvons pas admettre non plus que les matières traitées dans cet article soient soumises à un autre régime de garanties que celles prévues à l'article 38bis. Pour des raisons de principe, il est impossible pour les membres P.L.P. de la Commission, de voter les articles 3bis et 23 ».

Après un échange de vues, le projet de déclaration relative à l'article 3bis est adopté par 12 voix contre 1.

Article 6.

La Chambre des Représentants propose aussi de déclarer qu'il y a lieu à révision de l'article 6 de la Constitution. Elle y ajoute que cette révision devrait se faire « en vue de préciser que l'égalité des Belges devant la loi exclut toute distinction fondée notamment sur la race, la religion ou le sexe ».

De Commissie van de Senaat heeft in de eerste plaats haar aandacht besteed aan een voorstel tot herziening van artikel 6, 2e lid, dat haar werd overgemaakt door de heren Lahaye, Maisse, Hougardy, Merchiers en Toussaint. De redactie van het voorstel is algemeen geformuleerd geworden maar zij wordt gemotiveerd met de overweging, dat de gelijkheid in rechte, die voorkomt in de grondwet ook zou worden ingesteld zonder onderscheid van geslacht.

In dit verband wordt er door verschillende leden op gewezen, dat de Kamer van Volksvertegenwoordigers in haar voorstel een niet limitatieve opsomming heeft opgenomen van criteria waarvoor een verbod van wettelijke discriminatie in de grondwet zou moeten voorzien. Deze opsomming stemt niet helemaal overeen met het verbod van discriminatie, dat voorkomt in de Declaratie van de Rechten van de Mens, die in 1948 werd aangenomen door de Algemene Vergadering der Verenigde Naties. Dezelfde afwijking kan worden vastgesteld in verband met de opsomming, die voorkomt in het discriminatieverbod van het Europees Verdrag voor de Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden. Deze laatste bepaalt dat geen wettelijke discriminaties zullen mogen worden gemaakt voor ras, godsdienst, taal of geslacht. Zij voorziet ook een minorisatieverbod. Verschillende leden zijn van mening, dat de grondwetgevende vergadering bij de herziening van artikel 6 zich zou moeten laten leiden door de bepalingen, die in het Europees Verdrag op dit gebied voorkomen en dat een antinomie met deze internationale akte zou moeten worden vermeden. De Commissie sluit zich aan bij deze zienswijze. Daardoor wordt trouwens ook het voorstel van de heren Lahaye e.a. in de zienswijze van de Commissie opgenomen.

Een lid wijst erop dat de teksten de inrichting van een efficiënte taalregeling niet verhinderen.

De Commissie besluit daarbij ook, dat in overeenstemming met de overwegingen, die reeds gemaakt werden bij artikel 1, de tekst van de Kamer van Volksvertegenwoordigers moest worden gewijzigd en dat slechts in algemene bewoordingen de herziening van artikel 6 in de declaratie moest worden aangeduid.

De in die zin bepaalde herziening wordt met eenparigheid aangenomen.

Artikel 20.

De herziening van dit artikel wordt voorgesteld door de heren Hougardy, Vreven en Toussaint.

Dit artikel voorziet de vrijheid van vereniging. Volgens het voorstel zou het artikel in de verklaring moeten worden opgenomen om de grondwetgever in de mogelijkheid te stellen de vakbondsvrijheid nader te omschrijven.

Tijdens de gedachtenwisseling wordt er door de Minister van Binnenlandse Zaken op gewezen, dat de syndicale vrijheid integraal gewaarborgd wordt door het huidige artikel 20 van de grondwet. Het voorstel zou een erkenning inhouden door de wet van het representatief karakter van sommige organisaties. Enkele leden spreken zich uit in dezelfde zin.

La Commission du Sénat a examiné d'abord une proposition de revision du deuxième alinéa de l'article 6, déposée par MM. Lahaye, Maisse, Hougardy, Merchiers et Toussaint. Cette proposition est formulée en termes généraux, mais elle est justifiée par la considération que l'égalité en droit inscrite dans la Constitution doit être réalisée sans distinction de sexe.

Dans cet ordre d'idées, plusieurs membres signalent que la Chambre des Représentants a repris dans sa proposition une énumération non limitative de critères pour lesquels la Constitution devrait prévoir une interdiction de discrimination légale. Cette énumération ne correspond pas tout à fait à l'interdiction de discrimination figurant dans la Déclaration universelle des droits de l'homme, adoptée en 1948 par l'Assemblée générale des Nations Unies. La même discordance se constate en ce qui concerne l'énumération figurant dans l'interdiction de discrimination de la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales. Cette dernière interdit toute discrimination légale, fondée notamment sur la race, la religion, la langue ou le sexe. Elle contient également une interdiction de minorisation. Des membres estiment que dans la revision de l'article 6, la Constituante devrait s'inspirer d'une disposition figurant dans la Convention européenne et qu'il conviendrait d'éviter une antinomie avec cet acte international. La Commission se rallie à cette manière de voir. Il en résulte d'ailleurs que la proposition de MM. Lahaye et consorts se trouve intégrée dans la proposition de la Commission.

Un membre souligne que les textes n'empêchent pas l'organisation d'un régime linguistique efficace.

La Commission décide en outre que, conformément aux considérations émises à propos de l'article 1er, le texte de la Chambre des Représentants doit être modifié et que la revision de l'article 6 ne doit être mentionnée qu'en termes généraux dans le texte de la déclaration.

La revision ainsi définie est adoptée à l'unanimité.

Article 20.

La revision de cet article est proposée par MM. Hougardy, Vreven et Toussaint.

Il prévoit la liberté d'association. D'après la proposition, l'article serait repris dans la déclaration pour permettre au Constituant de préciser la liberté syndicale.

Au cours d'un échange de vues, le Ministre de l'Intérieur signale que la liberté syndicale est intégralement garantie en vertu de l'article 20 de la Constitution. La proposition impliquerait la reconnaissance, par la loi, du caractère représentatif de certaines organisations. Plusieurs membres se prononcent dans le même sens.

Het voorstel wordt afgewezen met dertien stemmen en twee onthoudingen.

Artikel 22.

De herziening van artikel 22 van de Grondwet wordt voorgesteld in overeenstemming met het programma van de in 1953 en in 1958 aangevatte herzieningsprocedures. Het komt er inderdaad op aan rekening te houden met de terugslag van de moderne verkeers-technieken op de waarde van deze grondwettelijke vrijheid.

De Commissie van de Senaat besluit eenparig de herziening van dit artikel voor te stellen.

Artikel 23.

Het artikel 23 van de Grondwet bepaalt, dat het gebruik der talen vrij is. Het kan slechts bij de wet geregeld worden en alleen voor de handelingen der openbare overheid en voor de gerechtszaken. De herziening van dit artikel is verantwoord doordat het noodzakelijk is zijn bepalingen in overeenstemming te brengen met deze van het voorgesteld artikel 3*bis*. Na bespreking, wordt het voorstel door de Commissie van de Senaat aangenomen met een meerderheid van dertien stemmen en twee onthoudingen.

Artikel 24*bis*.

Er wordt aan de Commissie van de herziening van de Grondwet een voorstel gedaan om de inlassing in de Grondwet aan te nemen van een artikel 24*bis*, waarbij de economische en sociale rechten van de burgers zouden worden gewaarborgd. Dit voorstel gaat uit van de heren Troclet en Dehousse.

Na bespreking is de Commissie eenparig van oordeel, dat dit voorstel dient te worden afgewezen, daar een dergelijke aanpassing van de Grondwet door de Kamer van Volksvertegenwoordigers op een anders geformuleerde wijze werd gedaan in verband met titel II van de Grondwet.

TITEL II.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers stelt de wijziging voor van Titel II van de Grondwet, die betrekking heeft op de Belgen en hun rechten. Het voorstel sterkt er toe de grondwetgever in staat te stellen ook economische en sociale rechten in deze titel op te nemen.

Tijdens de bespreking wordt er door verschillende leden van de Commissie van de Senaat op gewezen, dat het bepalen van deze rechten zekere moeilijkheden met zich kan brengen. De Grondwet kan moeilijk een algemene opsomming der sociale rechten bevatten. Het voorstel werd nochtans reeds bij herhaling gedaan naar aanleiding van de voorgaande procedures voor grondwetsherziening. De Bijzondere Commissie van de Kamer heeft aangenomen, dat de bespreking deze herziening niet verder ten gronde moet uitputten. De Commissie

La proposition est repoussée par 13 voix et 2 abstentions.

Article 22.

La proposition de revision de l'article 22 de la Constitution se situe dans la ligne des procédures de revision entamées en 1953 et 1958. Il convient en effet de tenir compte des répercussions des techniques modernes de communication sur la portée de cette liberté constitutionnelle.

La Commission du Sénat décide à l'unanimité de proposer la revision de cet article.

Article 23.

L'article 23 de la Constitution dispose que l'emploi des langues est facultatif. Il ne peut être réglé que par la loi et seulement pour les actes de l'autorité publique et pour les affaires judiciaires. La revision de cet article se justifie par la nécessité de mettre ces dispositions en concordance avec celles de l'article 3*bis* proposé. Après discussion, la proposition est adoptée par 13 voix et 2 abstentions.

Article 24*bis*.

La Commission de revision de la Constitution est saisie d'une proposition tendant à insérer dans la Charte fondamentale un article 24*bis* garantissant les droits économiques et sociaux des citoyens. Cette proposition émane de MM. Troclet et Dehousse.

Après discussion, la Commission unanime est d'avis qu'il y a lieu de repousser cette proposition, semblable adaptation de la Constitution ayant été proposée, par la Chambre des Représentants sous une forme différente au Titre II de la Constitution.

TITRE II.

La Chambre des Représentants propose la modification du Titre II de la Constitution qui traite des Belges et de leurs droits.

La proposition tend à permettre au Constituant de reprendre sous ce Titre les droits économiques et sociaux.

Au cours de la discussion, plusieurs membres de votre Commission soulignent que la définition de ces droits pourrait entraîner certaines difficultés. La Constitution peut difficilement comprendre une énumération générale des droits sociaux. Cette proposition a pourtant été présentée à plusieurs reprises à l'occasion des procédures antérieures de revision. La Commission spéciale de la Chambre a estimé qu'il n'est pas nécessaire que la discussion en Commission épuise le sujet. La Commission du Sénat s'est ralliée à ce point de

van de Senaat heeft dit standpunt eveneens aanvaard. Zij is van mening, dat er zich daarover inderdaad een vraagstuk van herziening stelt en dat het aan de grondwetgever is om zich over deze formulering uit te spreken.

Het voorstel wordt door de Commissie met eenparigheid aangenomen.

TITEL III.

Artikel 25bis.

Het voorstel voor het invoeren van een artikel 25bis is het gevolg van de juridische toestand, die in het leven werd geroepen door de oprichting van bepaalde internationale instellingen met uitgebreide bevoegdheden en die daarom als supranationaal werden gekwalificeerd. Dit is meer bepaald het geval met de Europese Gemeenschappen. De aanpassing van de Grondwet werd met het oog op de regeling van deze toestand reeds vooropgesteld tijdens de herzieningsprocedures van 1954 en 1958.

In het regeringsontwerp wordt voorgesteld deze regeling in te voeren door een wijziging van artikel 68 van de Grondwet, dat betrekking heeft op de goedkeuring der internationale verdragen. In de bijzondere Commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd de Regering daarin niet gevolgd. Zij heeft voorgesteld deze materie te regelen door een artikel 25bis. Een wijziging van artikel 68 werd niet voldoende geacht. De Kamer heeft dit laatste voorstel ook aangenomen.

Tijdens de bespreking in de Commissie voor de herziening van de Grondwet van de Senaat verklaart de Minister van Binnenlandse Zaken, dat de Regering zich bij dit standpunt kan aansluiten. Het betreft hier eerder een keuze van plaats waar deze materie geregeld wordt.

Het door de Kamer overgezonden voorstel wordt met algemene stemmen aangenomen.

Artikel 26bis.

In het regeringsontwerp werd een artikel 26bis voorgesteld, waardoor het de grondwetgevers mogelijk zou geweest zijn te bepalen dat de twee Kamers hun wetgevende bevoegdheden aan sommige commissies of afdelingen zouden kunnen overdragen. Deze overdracht zou slechts kunnen gebeuren wanneer zij betrekking heeft op niet gecontroleerde wetsvoorstellen of ontwerpen.

Het voorstel werd door de Bijzondere Commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers niet aangenomen. Deze was van oordeel, dat geen andere instantie dan de Wetgevende Vergadering zelf mag gemachtigd

vue. Elle estime qu'effectivement un problème de revision se pose à cet égard et qu'il appartient au Constituant de se prononcer sur la formule la plus adéquate.

La proposition a été adoptée à l'unanimité.

TITRE III.

Article 25bis.

La proposition tendant à insérer dans la Constitution un article 25bis s'inspire de la situation juridique résultant de la création de certaines institutions internationales dotées de pouvoirs étendus et que l'on a qualifiées pour cette raison de supranationales. C'est le cas notamment des communautés européennes. La modification de la Constitution en vue de régler cette situation avait déjà été proposée lors des procédures de revision de 1954 et 1958.

Le projet gouvernemental propose d'apporter une solution à ce problème en modifiant l'article 68 de la Constitution relatif à l'approbation des traités internationaux. La Commission spéciale de la Chambre des Représentants n'a pas suivi le Gouvernement. Elle a proposé de régler cette matière par un article 25bis. La modification de l'article 68 n'a pas été estimée suffisante. La Chambre a adopté cette proposition.

Au cours de la discussion à la Commission sénatoriale de revision de la Constitution, le Ministre de l'Intérieur a déclaré que le Gouvernement pouvait se rallier à cette manière de voir. La contestation porte plutôt sur le choix de l'article où cette matière doit être réglée.

La proposition transmise par la Chambre est adoptée à l'unanimité.

Article 26bis.

Le projet gouvernemental proposait l'insertion d'un article 26bis permettant au Constituant d'autoriser les deux Chambres à déléguer leurs pouvoirs législatifs à certaines commissions ou sections. Cette délégation ne pourrait avoir lieu que lorsqu'elle porterait sur des propositions ou projets de loi non controversés. Cette proposition avait pour but de faciliter le travail législatif. Chaque Chambre aurait conservé un droit d'évocation absolu à l'égard de ces commissions ou sections.

La proposition n'a pas été adoptée par la Commission spéciale de la Chambre des Représentants. Celle-ci a estimé qu'aucune instance autre que l'assemblée législative elle-même ne peut-être habilitée à remplir

worden de functie van wetgever uit te oefenen. Indien het wenselijk is bepaalde spoedprocedures aan te wenden, kunnen deze voorzien worden in het huishoudelijk reglement van de Kamers. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft hetzelfde standpunt ingenomen.

In de Commissie van de Senaat wordt na bespreking het voorstel ook niet aanvaard om dezelfde beweegredenen. Het artikel wordt verworpen met een meerderheid van twaalf stemmen. Drie leden hebben zich onthouden.

Artikel 27.

Het regeringsontwerp voorziet ook een herziening van artikel 27 van de Grondwet. Dit artikel heeft betrekking op het recht van initiatief. De Regering heeft ten doel een werkverdeling mogelijk te maken tussen de twee Kamers. De Kamer van Volksvertegenwoordigers zou hoofdzakelijk belast worden met de politieke controle op het regeringsbeleid, terwijl de Senaat in hoofdorde de eigenlijke wetgevende taak op zich zou nemen. Beide vergaderingen behouden evenwel in principe dezelfde bevoegdheden.

De Bijzondere Commissie voor de herziening van de Grondwet van de Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft het voorstel niet aangenomen. Deze werkverdeling kan naar haar oordeel tot stand komen zonder grondwetsherziening. Een aanpassing van het huishoudelijk reglement van de Kamers en een coöperatie kunnen daartoe volstaan. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft zich bij deze zienswijze aangesloten.

De Commissie van de Senaat is na gedachtenwisseling dezelfde mening toegedaan. Tijdens haar bespreking is nochtans artikel 27 in verband gebracht met het door de Kamer voorgesteld artikel 91*bis*. Door dit laatste voorstel zou de grondwetgevers een regeling kunnen instellen waardoor het mogelijk wordt dat een wet publiekrechtelijke instellingen, zoals cultuurraden op de economische en sociale raad machtigt om binnen bepaalde voorwaarden aan de Regering of aan de Kamers legislatieve voorstellen te doen. De Kamer heeft daarvoor een afzonderlijk artikel 91 *bis* voorgesteld en het voorstel niet gerangschikt bij artikel 27. Naar haar oordeel zou aan deze publiekrechtelijke instellingen een recht van voorstel dienen verleend te worden. Deze voorstellen zouden dan door de Kamers al of niet in overweging kunnen worden genomen.

In uw Commissie waren verschillende leden van mening, dat dit recht op voorstel toch eigenlijk neerkomt op een recht van legislatief initiatief. Wellicht is dit niet zó uitgebreid als het recht van de parlementsleden en bevat het o.m. niet het recht op amenderen.

Een wens voor een soortgelijke regeling werd voorgesteld door de Rondetafelconferentie. Daardoor zijn de meeste leden van de Commissie het eens, dat de grondwetgevers gelegenheid moet worden geboden deze aangelegenheid bij de grondwetsherziening op te lossen.

les fonctions de législateur. S'il est souhaitable de recourir à certaines procédures d'urgence, celles-ci peuvent être prévues par le règlement d'ordre intérieur des Chambres. La Chambre des Représentants a adopté le même point de vue.

Après examen, la Commission a estimé ne pas avoir reprendre cette proposition, pour les mêmes motifs. L'article est repoussé à une majorité de 12 voix. Trois membres se sont abstenus.

Article 27.

Le projet gouvernemental prévoit aussi la revision de l'article 27 de la Constitution, qui a trait au droit d'initiative. Le Gouvernement voudrait rendre possible une répartition du travail entre les deux Chambres. La Chambre des Représentants se verrait confier principalement le contrôle politique de la gestion gouvernementale, tandis que le Sénat serait chargé surtout des travaux législatifs proprement dits. En principe toutefois, les deux Assemblées conserveraient les mêmes pouvoirs.

La Commission Spéciale de Revision de la Constitution de la Chambre n'a pas adopté cette proposition. D'après elle, cette répartition du travail peut s'accomplir sans revision de la Constitution. L'adaptation du règlement d'ordre intérieur des Chambres et une coopération adéquate permettraient d'atteindre ce but. La Chambre des Représentants s'est ralliée à cette thèse.

Après un échange de vues, la Commission sénatoriale a exprimé la même opinion. Au cours de la discussion, un rapport est toutefois établi entre l'article 27 et l'article 91*bis* proposé par la Chambre. Dans le cadre de cette proposition, le Constituant pourrait prévoir des dispositions permettant d'habiliter par une loi des institutions de droit public, telles que les Conseils Culturels ou le Conseil Economique et Social, à présenter sous certaines conditions des propositions législatives au Gouvernement ou aux Chambres. La Chambre a proposé, à cet effet, un article 91*bis* distinct. Elle n'a donc pas rattaché cette proposition à l'article 27. Elle estime qu'il y aurait lieu d'accorder auxdites institutions de droit public un droit de proposition. Les Chambres auraient alors la faculté de prendre ou non en considération les propositions dont il s'agit.

Plusieurs membres de votre Commission ont estimé qu'en fait, ce droit de proposition constituait un droit d'initiative législative, encore qu'il ne soit pas aussi étendu que celui des parlementaires et, notamment, qu'il ne comporte pas le droit d'amendement.

La Conférence de la Table Ronde avait émis le vœu de voir régler la situation en ce sens. Aussi, la plupart des membres de la Commission sont-ils d'accord pour dire que le Constituant doit avoir la possibilité de résoudre cette question à l'occasion de la revision de la Constitution.

De Minister van Binnenlandse Zaken is echter de mening toegedaan, dat een grondwettelijke bepaling ter zake zelfs niet nodig is. Bepaalde wettelijke maatregelen kunnen volstaan. Bij het slot van de bespreking zijn de meeste leden van de Commissie er echter over eens, dat de mogelijkheid voor een herziening in dit opzicht van de grondwetgevers moet worden geboden. De herziening dient echter niet te gebeuren aan de hand van een artikel 91*bis*, zoals door de Kamer wordt voorgesteld maar zij moet plaatsgrijpen bij artikel 27. De Commissie van de Senaat besluit daarom artikel 27 opnieuw voor herziening voor te stellen. Deze beslissing wordt getroffen met een meerderheid van twaalf stemmen; een lid heeft zich onthouden.

Artikel 36.

In haar ontwerp van verklaring stelt de Regering ook voor artikel 36 te herzien, dat betrekking heeft op de onverenigbaarheid van het parlementair mandaat en de benoeming tot een ander bezoldigd ambt in staatsdienst.

In de Commissie van de Kamer heeft men dit voorstel niet weerhouden, omdat het volgens haar betrekking heeft op de toestand van de reserveofficieren. Deze is echter geregeld langs wettelijke weg. De Kamer heeft het voorstel ook niet aangehouden.

De Commissie voor de grondwetsherziening van de Senaat is echter een andere mening toegedaan. Verschillende leden zijn van oordeel, dat een herziening van de regeling der onverenigbaarheden zich niet alleen stelt voor reserveofficieren maar ook voor andere benoemingen in staatsdienst. Een vraagstuk stelt zich o.a. voor de hoogleraren. Een hoogleraar kan lid worden van het Parlement maar een parlamentslid kan niet tot docent of hoogleraar worden benoemd. Een docent, die lid is van het parlement zou niet tot hoogleraar kunnen worden bevorderd.

Door een van de leden wordt er in het bijzonder de aandacht op gevestigd, dat het probleem niet alleen betrekking heeft op benoemingen door de regering. Belangrijke benoemingen kunnen ook gebeuren in parastatale organismen, waarvoor even goede morele gronden bestaan om onverenigbaarheden in te voeren.

De grondwetgever zou naar het oordeel van de meeste leden van de Commissie over deze punten een regeling moeten treffen. De Minister verklaart dat de regering een voorstel doet in die zin. Uw Commissie besluit daarop eenparig het artikel 36 voor herziening voor te stellen.

Artikel 38*bis*.

Het regeringsvoorstel bevat ook een artikel 38*bis*, dat werd aangenomen door de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Toutefois, le Ministre de l'Intérieur estime qu'en la matière, il n'est même pas nécessaire de recourir à une disposition constitutionnelle. Des mesures légales peuvent suffire. A la fin de cette discussion, la plupart des commissaires admettent cependant, qu'à cet égard, il faut laisser au Constituant la possibilité d'une révision, encore que celle-ci ne doit pas porter sur l'article 91*bis*, proposé par la Chambre, mais sur l'article 27. En conséquence, la Commission décide de proposer à nouveau la révision de l'article 27. Cette décision a été prise par 12 voix et une abstention.

Article 36.

Dans son projet de déclaration, le Gouvernement propose de réviser également l'article 36, qui a trait à l'incompatibilité du mandat parlementaire et d'une fonction salariée au service de l'Etat.

Cette proposition n'a pas été retenue par la Commission de la Chambre, celle-ci ayant estimé qu'elle vise la situation des officiers de réserve. Or, cette dernière est réglée par la loi. La Chambre elle-même n'a pas admis davantage la proposition.

La Commission pour la Révision de la Constitution ne partage cependant pas cette opinion. Plusieurs membres estiment que la question d'une révision des incompatibilités ne se pose pas uniquement pour les officiers de réserve, mais aussi pour d'autres nominations dans les services de l'Etat, et notamment pour les professeurs de l'enseignement supérieur. Un professeur d'université peut devenir membre du Parlement, mais un parlementaire ne peut pas être nommé chargé de cours ou professeur. Un chargé de cours, membre du Parlement, ne pourrait pas être promu au grade de professeur.

Un membre attire particulièrement l'attention sur le fait que le problème ne concerne pas seulement les nominations faites par le Gouvernement. D'autres nominations importantes peuvent avoir lieu dans des organismes parastataux, alors que des raisons morales tout aussi valables plaideraient, ici également, en faveur de l'instauration de certaines incompatibilités.

D'après la plupart des commissaires, c'est le Constituant qui devrait régler les questions énumérées ci-dessus. Le Ministre déclare que le Gouvernement fait une proposition en ce sens. Votre Commission décide alors à l'unanimité de proposer la révision de l'article 36.

Article 38*bis*.

La proposition gouvernementale comporte l'insertion d'un article 38*bis*, qui a été adopté par la Chambre des Représentants.

Daardoor wordt een speciale procedure vooropgesteld voor wetsontwerpen of voorstellen, die de betrekkingen tussen de taalgemeenschappen ernstig in het gedrang zouden kunnen brengen. Dit voorstel stemt overeen met de besluiten van de Rondetafelconferentie. Door deze laatste werd vooropgesteld, dat drievierde van de verkozenen van een van beide taalgemeenschappen de mogelijkheid moet hebben om een met redenen omklede uitzonderingsmotie in te dienen, waarin verklaard wordt dat een wetsontwerp of wetsvoorstel van aard is de voornoemde betrekkingen ernstig in het gedrang te brengen en dat aanwending van de speciale stemmingsprocedure verantwoord is.

Deze motie zou niet mogen worden ingediend vóór de begrotingen. De motie zou moeten worden neergelegd na het beëindigen van de commissiewerkzaamheden en vóór de eindstemming in openbare vergadering. Het indienen van de uitzonderingsmotie zou een tweede lezing van het behandeld wetsvoorstel of -ontwerp met zich brengen, indien bij de stemming is gebleken, dat ten minste tweederde van de verkozenen van beide gemeenschappen ertegen gekant zijn. Wordt hetzelfde verzet vastgesteld bij de tweede lezing, dan wordt de tekst als verworpen beschouwd en verwezen naar de Regering.

In het commentaar, dat door de Rondetafelconferentie over dit voorstel werd verstrekt en dat bij de regeringsvoorstellen is gevoegd, werden volgende punten nog nauwkeuriger aangeduid : wanneer de vooropgestelde meerderheid niet bekomen werd is de stemming niet verworven, het ontwerp wordt dan naar de Regering verwezen, die er opnieuw zal over beraadslagen. Indien de Regering het ontwerp opnieuw overlegt aan het Parlement, zal de speciale stemmingsprocedure nog steeds van toepassing zijn, indien een nieuwe uitzonderingsmotie regelmatig wordt ingediend. Het reglement van de Kamers zal over de toepassing van deze speciale procedure een termijn en een aankondiging voorzien, waardoor ieder verrassingsvotum onmogelijk wordt gemaakt.

Door de 3/4 van de verkozenen van beide gemeenschappen moet worden verstaan, dat dit de 3/4 zijn van de bij een taalgroep ingeschreven leden. Dezelfde opmerking geldt voor de 2/3 van de verkozenen van een van beide gemeenschappen.

In het commentaar van voornoemde conferentie werd ook nog onderlijnd, dat deze speciale procedure niet mag afgewend worden van het doel waarvoor zij zou moeten worden ingesteld. Dit is het bevorderen van de harmonische betrekkingen tussen de taalgemeenschappen. Zij mag niet voor gevolg hebben dat een van beide gemeenschappen de expansie van de andere zou hinderen. De Regering zal de nodige politieke besluiten moeten trekken uit het herhaaldelijk aanwenden van deze procedure i.v.m. een bepaald ontwerp.

* f

Deze commentaren werden opgenomen in het verslag van de Bijzondere Commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers voor de Verklaring tot Herziening van de Grondwet. Het voorstel werd in deze Commissie en in de Kamer aangenomen. Na bespre-

Cet article prévoit une procédure spéciale pour les projets ou propositions de loi de nature à porter gravement atteinte aux relations entre les deux communautés linguistiques. Cette proposition est conforme aux décisions de la Conférence de la Table Ronde. Cette dernière avait proposé que les trois quarts des élus de l'une des deux communautés linguistiques devaient avoir la possibilité de déposer une motion d'exception motivée déclarant qu'un projet ou une proposition de loi est de nature à porter gravement atteinte aux susdites relations et qu'il se justifie de recourir à la procédure spéciale.

Cette motion ne pourrait pas être déposée pour les budgets. Elle devrait l'être entre la fin du débat en commission et le vote final en séance publique. Le dépôt de la motion d'exception entraînerait la nécessité d'une deuxième lecture de la proposition ou du projet de loi en discussion au cas où le vote aurait révélé que les deux tiers au moins des élus de l'une des deux communautés en sont adversaires. Si la même opposition se manifeste en seconde lecture, le texte est considéré comme rejeté et renvoyé au Gouvernement.

Dans le commentaire que la conférence de la Table Ronde a consacré à cette proposition et qui est annexée aux propositions du Gouvernement, les points suivants ont encore été précisés : quand la majorité précitée n'a pas été réunie, le vote n'est pas acquis, le projet est renvoyé au Gouvernement et remis par lui en délibéré. Lorsque le Gouvernement prend l'initiative de soumettre à nouveau ce projet au Parlement, la procédure spéciale sera toujours applicable si une nouvelle motion d'exception est déposée régulièrement. Dans le cas où la procédure spéciale est appliquée, le règlement de chacune des Chambres devra prévoir un délai et une annonce de vote excluant tout vote par surprise.

Par les trois quarts des élus des deux communautés, il faut entendre les trois quarts des membres inscrits dans un groupe linguistique. La même observation s'applique aux deux tiers des élus de l'une des deux communautés.

Dans le commentaire de ladite Conférence, il était également souligné que le recours à cette procédure spéciale ne peut être détourné du but pour lequel il y aurait lieu de l'instituer, c'est-à-dire la recherche d'une meilleure harmonisation des rapports communautaires. Son instauration ne peut avoir pour conséquence de permettre à l'une de ces deux communautés d'empêcher l'expansion de l'autre. Le Gouvernement devra tirer les conclusions politiques d'une éventuelle répétition cette procédure sur un projet déterminé.

Ces commentaires ont été inclus dans le rapport de la Commission spéciale de la Chambre des Représentants pour la déclaration de révision de la Constitution. La proposition a été adoptée par cette Commission et par la Chambre elle-même. Après examen, elle a égale-

king wordt het in uw Commissie aangenomen met eenparigheid van stemmen.

Artikel 39.

De Regering stelt ook de wijziging voor van artikel 39 van de Grondwet, waardoor bepaald wordt dat stemmingen mondeling geschieden of met zitten en opstaan. Reeds in 1954 en 1958 stelde de Regering voor te verklaren, dat er reden was tot herziening van dit artikel om rekening te houden met de nieuwe technische middelen waarmee de parlementsleden hun stem uitbrengen. In het huidig voorstel wordt echter de derde volzin van het artikel uitgesloten. Deze schrijft voor dat verkiezingen en voordrachten van kandidaten geschieden bij geheime stemming. In de Bijzondere Commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers voor de Verklaring tot Herziening van de Grondwet, werd dit voorstel bijgetreden. Ook de Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft het voorstel aanvaard.

De Commissie van de Senaat is het, na bespreking, wel ten gronde eens met dit standpunt. Redactioneel wordt echter bezwaar gemaakt op grond van de overwegingen, die reeds werden voorgebracht bij de bespreking van artikel 1. Men dient bij de redactie van het voorstel de grondwetgevers niet imperatief te binden. De Kamer heeft echter in haar voorstel aangeduid, dat de tweede volzin niet mocht herzien worden en dat de herziening van het overige deel van de tekst alleen mocht gebeuren voor de nieuwe technische procedés, die bij de stemmingen worden gebruikt.

De Commissie van de Senaat is van oordeel, dat de aangehaalde reden wel de enige is waardoor herziening van het artikel wordt voorgesteld, doch tegenover de grondwetgevers moet naar haar oordeel deze limitatieve redactie gewijzigd worden. Zij besluit dan ook eenparig een tekst aan te nemen, waardoor alleen maar de herziening van het artikel wordt voorgesteld.

Artikel 39bis.

Tijdens de besprekingen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers van artikel 39 van de Grondwet werd ook een voorstel gedaan door de heren De Schrijver en Wigny om de grondwetgevers toe te laten regelingen te treffen om bij volmacht de Ministers en de leden van het Parlement te laten stemmen, wanneer zij weerhouden zijn van de zittingen bij te wonen wegens opdrachten, die zij in internationale organisaties moeten vervullen. Het voorstel werd echter door de Kamer afgewezen. Het werd opnieuw besproken in de Commissie van de Senaat waar de meeste leden van oordeel waren, dat de menigvuldige zittingen van internationale parlementaire instellingen zeer dikwijls het bijwonen der debatten door sommige parlementsleden verhindert. Zij waren ook van oordeel, dat het vraagstuk zich voor de grondwetgever stelt en dat deze het zou moeten onderzoeken.

De Commissie was ook niet ongevoelig voor het argument dat zekere misbruiken zouden kunnen ont-

ment été adoptée à l'unanimité par votre Commission.

Article 39.

Le Gouvernement propose de modifier l'article 39 de la Constitution, qui dit que les votes sont émis à haute voix ou par assis et levé. Déjà en 1954 et en 1958, les Gouvernements de l'époque avaient proposé de déclarer qu'il y avait lieu de reviser cet article, pour tenir compte des nouveaux moyens techniques dont usent les parlementaires pour émettre leurs votes. Cependant, la proposition actuelle tend à exclure de la revision la troisième phrase de l'article. Celle-ci prescrit que les élections et présentations de candidats se font au scrutin secret. Cette proposition a été approuvée par la Commission spéciale de la Chambre des Représentants pour la déclaration de revision de la Constitution. La Chambre l'a également adoptée.

Après examen, la Commission du Sénat est, quant au fond, d'accord sur ce point de vue. Elle a cependant à formuler des objections d'ordre rédactionnel sur la base des considérations déjà émises lors de la discussion de l'article 1er. Dans la rédaction de la proposition il faut éviter de lier impérativement le Constituant. La Chambre a toutefois indiqué dans sa proposition que la deuxième phrase ne pouvait être révisée et que la revision du reste du texte ne pouvait se faire que pour autant qu'il s'agisse des nouveaux procédés techniques employés lors des votes.

La Commission du Sénat estime que le motif invoqué est certainement le seul qui justifie la proposition de revision de l'article, mais que, par rapport au Constituant, cette rédaction limitative doit être modifiée. En conséquence, elle adopte à l'unanimité un texte qui se borne à proposer la revision de l'article.

Article 39bis.

A la Chambre des Représentants, au cours de l'examen de l'article 39 de la Constitution, MM. De Schrijver et Wigny avaient fait une proposition tendant à permettre au Constituant d'instaurer certaines règles grâce auxquelles les Ministres et les Parlementaires pourraient voter par délégation lorsque, retenus auprès des organisations internationales, ils sont empêchés d'assister aux séances. Cette proposition a été repoussée par la Chambre. Elle a été réexaminée par la Commission sénatoriale, où la plupart des membres ont estimé que la multiplicité des séances des organismes parlementaires internationaux empêche très fréquemment certains parlementaires d'assister aux débats. Ils ont été d'avis que c'est un problème avec lequel sera confronté le Constituant et que celui-ci doit pouvoir l'étudier.

Toutefois, votre Commission n'a pas été insensible à l'argument que la procédure envisagée pourrait

slaan en dat het ook bezwaarlijk is een stem te laten uitbrengen over een debat dat men niet heeft bijgevoond. De Commissie acht het daarom wenselijk dat voor deze gevallen beroep zou worden gedaan op de plaatsvervangers en dat de grondwetgever in deze zin een regeling zou treffen. De Minister van Binnenlandse Zaken verklaarde dat een dergelijk artikel zou kunnen ingelast worden. Daarop aanvaardde de Commissie eenparig een dergelijk voorstel tot herziening te doen onder vorm van een artikel 39bis.

Artikel 41.

Het ontwerp van de Regering stelt ook de wijziging voor van artikel 41 van de Grondwet dat bepaalt, dat een wetsontwerp slechts kan aangenomen worden nadat daarover artikelsgewijs is gestemd. De Regering beschouwt deze bepaling als te eng en meent, dat een globale stemming in sommige omstandigheden kan volstaan.

De Bijzondere Commissie van de Kamer heeft het voorstel verworpen. Zij was van mening, dat het artikelsgewijs stemmen een waarborg is van het recht op amenderen en van het recht van de oppositie. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft haar Commissie daarin gevolgd.

De Commissie van de Senaat is na bespreking dit standpunt ook eenparig bijgetreden.

Artikel 47.

De Regering stelt ook de wijziging voor van artikel 47 met het doel de regel te versoepelen, volgens dewelke de kiezers sedert ten minste zes maanden in dezelfde gemeente woonachtig moeten zijn. In de Commissie van de Kamer werd er ook door enkele leden op gewezen, dat de grondwetgever aldus in de gelegenheid kon worden gesteld eventuele wijzigingen te brengen aan de leeftijd van de stemgerechtigden. Deze Commissie en de Kamer van Volksvertegenwoordigers hebben het voorstel tot herziening van dit artikel aangenomen.

De Commissie van de Senaat heeft ook eenparig besloten om dit artikel aan herziening te onderwerpen.

Het artikel eindigt met een laatste lid, dat een overgangsmaatregel inhoudt in verband met het instellen van het kiesrecht voor de vrouwen. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft voorgesteld deze voorlopige regeling, ingevoerd door de wet van 7 februari 1921, op te heffen.

Aangezien in sommige van de voor wijziging voorgestelde artikelen overgangsmaatregelen voorkomen, die ingesteld zijn door de wetten van 15 november 1920, 7 februari 1921 en 15 oktober 1921, werd besloten op het einde van de voorstellen een globale verklaring op te nemen voor de opheffing van deze overgangsmaatregelen.

ouvrir la voie à certains abus et qu'il serait d'ailleurs difficile d'émettre un vote à l'issue d'un débat auquel on n'a pas assisté. La Commission estime donc souhaitable de faire appel, dans ce cas, aux suppléants et de proposer au Constituant de régler la question dans ce sens. Le Ministre de l'Intérieur déclare qu'un article de ce genre pourrait être inséré dans le texte de la Constitution. En conséquence la Commission unanime décide de présenter pareille proposition de revision sous forme d'un article 39bis.

Article 41.

Le projet gouvernemental propose la modification de l'article 41 de la Constitution, qui dispose qu'un projet de loi ne peut être adopté qu'après avoir été voté article par article. Le Gouvernement considère que cette disposition est trop stricte et que dans certaines circonstances un vote global peut suffire.

La Commission spéciale de la Chambre avait repoussé cette proposition, estimant que le vote article par article garantit la faculté d'amendement et sauvegarde les droits de l'opposition. La Chambre a suivi sa Commission sur ce point.

Après une discussion la Commission sénatoriale s'est ralliée unanimement à cette manière de voir.

Article 47.

Le Gouvernement propose également la modification de l'article 47 dans le but d'assouplir la règle en vertu de laquelle les électeurs doivent être domiciliés depuis 6 mois au moins dans la même commune. A la Commission de la Chambre, plusieurs membres ont souligné que cette proposition permettrait aux Constituants de modifier éventuellement l'âge à partir duquel le droit de vote est reconnu aux citoyens. La Commission et la Chambre ont adopté cette proposition de revision.

Votre Commission unanime a décidé à son tour de soumettre cet article à revision.

Cet article se termine par un dernier alinéa prévoyant une disposition transitoire concernant l'attribution du droit de vote aux femmes.

La Chambre des Représentants a décidé de supprimer cette formule provisoire, instaurée par la loi du 7 février 1921.

Etant donné que certains des articles dont la revision est proposée, prévoient des mesures transitoires instaurées par les lois des 15 novembre 1920, 7 février 1921, 15 octobre 1921, il a été décidé, d'insérer, à la fin des propositions de revision, une déclaration globale tendant à l'abrogation de ces mesures transitoires.

De beslissing wordt genomen met eenparigheid.

Cette décision est prise à l'unanimité.

Artikel 49.

Het regeringsontwerp stelt de herziening voor van artikel 49 van de Grondwet. Dit artikel regelt het aantal afgevaardigden.

Daar het de bedoeling is om in overeenstemming met de besluiten van de Rondetafelconferentie, voor de Senaat en de Kamer van Volksvertegenwoordigers een bepaald aantal leden vast te stellen, werd het voorstel door de Kamer weerhouden. Het aantal leden van de Kamer zou worden bepaald op 212. De Commissie van de Senaat heeft eenparig hetzelfde standpunt ingenomen.

Article 49.

Le projet gouvernemental propose la revision de l'article 49 de la Constitution qui fixe le nombre des députés.

L'intention étant de fixer à un chiffre déterminé le nombre des membres du Sénat et de la Chambre des Représentants, conformément aux conclusions de la Table Ronde, votre Commission décide de retenir la proposition de la Chambre. Le nombre des membres de celle-ci serait fixé à 212. Votre Commission décide unanimement de se rallier à cette proposition.

Artikel 50.

Betreffende artikel 50 van de Grondwet wordt een voorstel tot herziening ingediend door drie leden van de Senaat. Het strekt er toe de leeftijd van de verkiesbaarheid voor de Kamer te verlagen tot 21 jaar. Dit moet toelaten jongere mensen in het Parlement op te nemen.

Na gedachtenwisseling is de Commissie van de Senaat van oordeel het voorstel niet te moeten aan nemen. Deze beslissing wordt getroffen met zes stemmen voor het voorstel en negen stemmen tegen.

Article 50.

A l'article 50, une proposition de déclaration de revision est déposée par trois membres du Sénat. Elle tend à réduire l'âge d'éligibilité pour la Chambre à 21 ans. Cette mesure permettra de rajeunir le Parlement.

Après un échange de vues, la Commission n'a pas cru devoir adopter cette proposition de revision. Il en a ainsi été décidé par 9 voix contre 6.

Artikel 52.

De Regering stelt voor artikel 52 van de Grondwet te herzien, dat betrekking heeft op de bepaling van de vergoedingen der leden van de Kamer. Het artikel moet worden gewijzigd om de verouderde bedragen aan te passen, die nog in de tekst voorkomen. De aanpassing van die bedragen moet ook kunnen voorzien worden door een bij gekwalificeerde meerderheid aangenomen wet.

De Kamer heeft het voorstel aangenomen. Tevens nam zij het regeringsvoorstel aan om de tijdelijk geldende maatregelen, die in het artikel voorkomen op te heffen.

De Commissie van de Senaat heeft zich eenparig daarbij aangesloten, doch zoals er reeds bij voorgaande bespreking der artikelen werd op gewezen volgt zij het voorstel van de Kamer niet om een uitdrukkelijke verklaring te doen over de af te schaffen regelen bij dit artikel.

Article 52.

Le Gouvernement propose de reviser l'article 52 de la Constitution, relatif au mode de fixation de l'indemnité à allouer aux membres de la Chambre. Cet article devrait être modifié afin d'aménager les taux périmés, prévus dans le texte. Il conviendrait de préciser dans la Constitution que ces montants pourront être adaptés par une loi votée à une majorité qualifiée.

La Chambre a adopté cette proposition de revision. En outre, elle a fait sienne la proposition du Gouvernement tendant à abroger les mesures temporaires figurant dans cet article.

Votre Commission unanime s'est ralliée à cette opinion, mais, ainsi qu'on l'a fait observer lors de la discussion des articles précédents, elle n'a pas retenu la suggestion faite par la Chambre de déclarer expressément quelles étaient les dispositions à abroger.

Artikel 53.

Het regeringsontwerp stelt ook de herziening voor van artikel 53 van de Grondwet. Dit steunt op de reeds voor artikel 49 aangehaalde reden. Er zouden 178 senatoren zijn zonder rekening te houden met hen

Article 53.

Le projet du Gouvernement propose la revision de l'article 53 de la Constitution. Les motifs sont ceux déjà cités à l'article 49. Il y aurait 178 sénateurs, non compris les sénateurs de droit. Le nombre des sénateurs

die senator zijn van rechtswege. De senatoren zouden naar de volgende verhoudingen worden onderverdeeld : 106 worden rechtstreeks verkozen, 48 zijn provinciale senatoren en er zouden 24 coöpteerde senatoren zijn.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft dit voorstel aangenomen. Zoals voor artikel 49, zal voortaan de zetelverdeling volgens de werkelijke bevolkingscijfers binnen het raam van dit vast getal moeten gebeuren.

De Kamer stelt ook de afschaffing voor van de overgangsbepaling, die in artikel 53 voorkomt ingevolge de wet van 15 oktober 1921. Daardoor werden speciale kategoriën van vrouwelijke stemgerechtigden ingesteld. Deze regel heeft zijn object verloren.

De Commissie van de Senaat is van oordeel, dat deze overgangsbepaling inderdaad moet worden opgeheven, doch om de reeds aangehaalde reden, wordt door haar geen uitdrukkelijke verklaring van afschaffing aangehouden bij dit artikel. Dit werd eenparig in de Commissie van de Senaat aangenomen.

Artikel 54.

Het regeringsontwerp stelt ook de herziening voor van artikel 54 van de Grondwet. Dit heeft betrekking op de verhouding van het getal der rechtstreekse gekozen senatoren en het getal van de leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

De Kamer is van oordeel, dat het voorstel voor herziening van dit artikel niet moet worden weerhouden omdat het aantal leden van beide Kamers in de artikelen 49 en 53 zou geregeld zijn.

De Commissie van de Senaat deelt echter deze zienswijze niet. Zij is van oordeel, dat ook de herziening van artikel 54 moet worden voorgesteld. Wanneer men inderdaad wijzigingen voorstelt aan de artikelen 49 en 53 moet men ook de grondwetgever de gelegenheid bieden gebeurlijk het artikel 54 te wijzigen. De beslissing werd genomen met een meerderheid van 14 stemmen en 4 onthoudingen.

Artikel 55.

Voor artikel 55 van de Grondwet werd nog geen herziening voorgesteld. Tijdens de besprekingen in de Commissie van de Senaat voor de Herziening van de Grondwet, wordt echter door een lid opgeworpen, dat artikel 51 bepaalt voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers dat zij voor vier jaar verkozen zijn en dat de Kamer om de vier jaren wordt vernieuwd. In artikel 55 wordt echter bepaald, dat de Senaat om de vier jaar « geheel » wordt vernieuwd. Dit lid stelt de vraag of naar aanleiding van de grondwetsherziening het verschil tussen de teksten niet zou moeten worden opgeheven.

se répartirait comme suit : 106 sénateurs élus directement, 48 élus par des conseils provinciaux et 24 sénateurs cooptés.

La Chambre des Représentants a adopté cette proposition. Comme pour l'article 49, les sièges seront répartis dorénavant suivant le chiffre réel de la population, et dans la limite du nombre de sièges prescrit.

La Chambre propose encore la suppression de la disposition transitoire ajoutée à l'article 53 par la loi du 15 octobre 1921. Cette loi prévoyait des catégories déterminées de femmes admises au droit de suffrage. Cette règle est devenue sans objet.

La Commission estime en effet que cette disposition transitoire doit être supprimée, mais pour le motif précité elle ne fait pas mention expresse de cette abrogation. Telle a été l'opinion unanime de votre Commission à cet article.

Article 54.

La revision de l'article 54 de la Constitution est proposée dans le projet du Gouvernement. Cet article fixe la proportion qui doit exister entre le nombre des sénateurs élus directement et celui des membres de la Chambre des Représentants.

La Chambre a estimé qu'il ne convient pas de retenir la suggestion de reviser cet article, puisque le nombre des membres de chacune des deux Chambres fait déjà l'objet des articles 49 et 53.

Toutefois, la Commission du Sénat ne partage pas ce point de vue. Elle estime devoir proposer également la revision de l'article 54. S'il est proposé d'apporter des modifications aux articles 49 et 53, il convient de permettre au Constituant de modifier éventuellement l'article 54. La Commission en a décidé ainsi par une majorité de 14 voix et 4 abstentions.

Article 55.

L'article 55 de la Constitution n'avait pas fait l'objet d'une proposition de revision. Au cours de la discussion en Commission sénatoriale, un membre a fait observer que l'article 51 dispose que les membres de la Chambre des Représentants sont élus pour quatre ans et que la Chambre est renouvelée tous les quatre ans. Mais aux termes de l'article 55, les sénateurs sont élus pour quatre ans et le Sénat est renouvelé « intégralement » tous les quatre ans. L'intervenant se demande s'il ne faudrait pas profiter de la revision de la Constitution pour supprimer cette divergence entre les deux textes.

Na een gedachtenwisseling is de Commissie van oordeel dat zij daar niet moet op ingaan. Het onderscheid heeft nooit aanleiding gegeven tot het hinderen van de werkzaamheden. Het is ook in zekere zin te verklaren, omdat de Senaat op een andere wijze wordt samengesteld dan de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Artikel 56.

De Commissie van de Senaat ontving ook een voorstel van de drie vorenbedoelde leden van de Senaat om het vierde lid van artikel 56 van de Grondwet voor herziening voor te stellen. De herziening zou voor doel hebben de leeftijdsvoorwaarde van de senatoren te verminderen op 35 jaar. De redenen van het voorstel zijn dezelfde als deze voorgegesteld in het voorstel voor herziening van artikel 50, dat door dezelfde leden werd ingediend.

De Commissie is echter van oordeel, dat er geen reden bestaat om de leeftijdsvoorwaarde te verminderen. Het voorstel wordt verworpen met twaalf stemmen tegen twee.

Artikel 56bis.

De herziening van artikel 56bis wordt ook door de Regering voorgesteld. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft het voorstel aanvaard. Dit artikel heeft betrekking op de hoedanigheden, die moeten vervuld worden door de rechtstreeks verkozen senatoren. Het voorstel strekt ertoe deze bijzondere voorwaarden af te schaffen (lit. a), doch tevens in het artikel bijzondere voorwaarden te laten bepalen, die zouden gelden voor de provinciale en gecoöpteerde senatoren (lit. b).

De Commissie van de Senaat heeft in overeenstemming met de reeds herhaaldelijk aangehaalde opvatting voor de formulering van de voorstellen, met eenparigheid aangenomen, dat lit. a en b van het voorstel van de Kamer te nauwkeurig werden opgesteld. De tekst beantwoordt wel aan het doel, dat bij de herziening van de grondwet wordt nagestreefd, doch de redactie moet algemeen geformuleerd worden.

Een gedachtenwisseling is ook opgerezen aangaande de vraag of in de wijziging van dit artikel, dat in zijn huidige tekst alleen handelt over rechtstreeks verkozen senatoren ook bevoegdheidsvoorwaarden kunnen ingelast worden voor de andere senatoren. De mening van de leden was daarover sterk verdeeld. Volgens sommigen zou dit het omliggend toepassingsveld van het artikel totaal gewijzigd hebben. Anderen meenden, dat de grondwetgever daar vrij in is. De wijziging moet echter in de bedoelingen van de herziening worden aangeduid zoals in de andere artikelen.

Om de reeds aangegeven redenen wordt het voorstel van de Kamer afgewezen, dat ertoe strekt te overgangsbepalingen van het artikel 56bis af te schaffen. Deze werden op 15 oktober 1921 voor sommige categorieën voor de eerste toepassing van het artikel ingesteld en hebben nu geen betekenis meer.

Après un échange de vues, la Commission estime qu'il n'y a pas lieu de retenir cette suggestion, la divergence en question n'ayant jamais entravé les travaux parlementaires. Elle s'explique d'ailleurs dans un certain sens, le Sénat étant composé autrement que la Chambre.

Article 56.

Votre Commission a été saisie d'une proposition tendant à la revision du 4e alinéa de l'article 56 de la Constitution. Cette revision aurait pour but de ramener à 35 ans l'âge d'éligibilité des sénateurs. Cette proposition s'inspire des mêmes considérations que celles qui justifient la proposition de revision de l'article 50, déposée par les mêmes membres.

La Commission estime toutefois qu'il n'y a pas lieu d'abaisser cette limite d'âge. La proposition est rejetée par 12 voix contre 2.

Article 56bis.

La proposition de revision de l'article 56bis émane du Gouvernement. La Chambre l'a adoptée. Cet article se rapporte aux conditions que doivent remplir les sénateurs élus directement. La proposition tend à supprimer ces conditions spéciales (littéra a), tout en prévoyant dans l'article des conditions spéciales qui seraient applicables aux sénateurs provinciaux et cooptés (littéra b).

Conformément à la conception exprimée à plusieurs reprises concernant la manière de formuler les propositions, votre Commission a été unanimement d'avis que la rédaction des littéras a et b de la proposition de la Chambre était trop précise. Si ce texte répond parfaitement au but poursuivi par la revision de la Constitution, il y a lieu néanmoins d'en formuler l'idée en termes généraux.

Un échange de vues s'est déroulé sur la question de savoir s'il serait possible d'insérer dans cet article, dont le texte actuel ne traite que des sénateurs élus directement, des conditions de compétence à l'égard des autres sénateurs. Les opinions sur ce point sont très divisées. Certains commissaires estiment que ce serait modifier complètement le champ d'application bien délimité de l'article. Selon d'autres, le Constituant a la faculté d'agir de la sorte. Mais la modification doit être mentionnée comme objectif de la revision, ainsi qu'on la fait pour les autres articles.

Pour les raisons déjà indiquées, la Commission décide de repousser la proposition de la Chambre tendant à supprimer les dispositions transitoires de l'article 56bis. Celles-ci ont été insérées dans le texte de la Constitution le 15 octobre 1921, pour certaines catégories, en vue de la première application de l'article et n'ont plus d'objet aujourd'hui.

De Commissie heeft zich eenparig in deze zin uitgesproken.

Artikel 56ter.

De herziening van artikel 56ter van de Grondwet wordt ook door de Regering voorgesteld. Dit artikel stelt een onverenigbaarheid in tussen het lidmaatschap van een provinciale raad en de hoedanigheid van door deze raad verkozen senator. Ten minste twee jaar moet verstreken zijn sedert het verlies van de hoedanigheid van provinciaal raadslid. Het voorstel was ook een gevolg van een van de besluiten van de Ronde-tafel-conferentie.

Het behoud van deze termijn van de verkiesbaarheid werd niet noodzakelijk meer geacht. Er kunnen ook andere motieven van onverenigbaarheid door de Grondwetgever worden onderzocht. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft het voorstel van deze herziening aanvaard.

In de Commissie van de Senaat wordt na gedachtenwisseling aangenomen, dat deze herziening inderdaad door de grondwetgever kan worden onderzocht. Met eenparigheid wordt het artikel eveneens voor herziening voorgesteld.

Artikel 57.

De Regering stelt ook voor artikel 57 van de Grondwet te wijzigen om dezelfde motieven, waarom de herziening van artikel 52 wordt voorgesteld. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft het voorstel aangenomen. De Commissie van de Senaat neemt het eveneens aan met eenparigheid.

Artikel 59.

De herziening van artikel 59 van de grondwet werd niet voorgesteld. Door een lid van de Commissie van de Senaat wordt tijdens de bespreking opgemerkt, dat het nochtans een verouderde bepaling is. Het artikel bepaalt immers, dat de Senaat niet rechtmatig kan zetelen buiten het tijdperk der zitting van de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Deze regel is nog afkomstig uit het censitair regime. Hetzelfde lid stelt voor het artikel 59 voor herziening voor te stellen met het oog op een opheffing van de ongelijkheid, die tussen beide Kamers in dit opzicht bestaat. Meerdere leden zijn van oordeel, dat het normaal zou zijn, dat beide terzelfdertijd zetelen. Dit is geen prestigeprobleem maar een praktische regeling voor de werkzaamheden. De Commissie is daar eenparig op ingegaan.

Artikel 60.

Betreffende artikel 60 heeft de Commissie van de Senaat kennis gekregen van een verzoek uitgaande van verschillende verenigingen, o.m. van « La Ligue belge pour la défense des droits de l'homme », « L'association belge des femmes juristes », « Fédération belge des femmes diplômées des universités ». Dit verzoek strekt er toe het artikel 60 van de grondwet voor herziening voor te stellen met het doel geen onderscheid meer te maken tussen de mannelijke en de vrouwelijke

La Commission s'est prononcée unanimement dans ce sens.

Article 56ter.

La revision de l'article 56ter de la Constitution est proposé par le Gouvernement. Cet article instaure l'incompatibilité entre la qualité de membre des conseils provinciaux et celle de sénateur élu par ceux-ci. Deux ans au moins doivent s'être écoulés depuis la perte de la qualité de conseiller provincial. La proposition de revision découle également des décisions de la Conférence de la Table Ronde.

Le maintien de ce délai comme condition d'éligibilité n'est plus estimé nécessaire. Le Constituant pourra examiner d'autres motifs d'incompatibilité. La Chambre a adopté cette proposition de revision.

Après un échange de vues, votre Commission admet que cette modification mérite effectivement d'être examinée par le Constituant. La proposition de revision de cet article est, elle aussi, adoptée à l'unanimité.

Article 57.

Le Gouvernement propose de modifier l'article 57 de la Constitution pour les mêmes motifs qui militent en faveur de la revision de l'article 52. La Chambre a adopté cette proposition. Votre Commission l'adopte à son tour à l'unanimité.

Article 59.

La revision de l'article 59 de la Constitution n'a pas été proposée. Au cours de la discussion, un membre de la Commission a fait observer que cet article avait cependant un caractère périmé. En effet, il prévoit que le Sénat ne peut pas siéger régulièrement en dehors du temps de la session de la Chambre des Représentants. Cette règle date du régime censitaire. L'intervenant estime qu'il convient de proposer la revision de l'article 59, afin d'abolir l'inégalité que celui-ci a créée entre les deux Chambres. Plusieurs commissaires pensent qu'il serait normal que les deux Assemblées siègent en même temps. Il ne s'agit pas d'une question de prestige, mais de régler les travaux d'une manière pratique. Votre Commission a approuvé unanimement cette proposition.

Article 60.

Au sujet de l'article 60, votre Commission a pris connaissance d'une pétition émanant de diverses associations, et notamment de la « Ligue belge pour la Défense des Droits de l'Homme », de l'« Association belge des Femmes Juristes », de la « Fédération belge des Femmes diplômées des Universités ». Cette pétition tend à proposer la revision de l'article 60 de la Constitution de manière à supprimer toute discrimination entre descendants masculins et féminins en ce qui

afstammelingen in verband met de troonsopvolging. De artikelen 58, 61, 81, 82 en 83 zouden ook in overeenstemming daarmee volgens verzoekers moeten voor herziening voorgesteld worden.

Na beraadslaging is de Commissie van oordeel, dat dit grondwettelijk beginsel niet aan herziening moet onderworpen worden. Het voorstel wordt afgewezen met elf stemmen tegen en twee voor.

Artikel 68.

Het artikel 68 van de grondwet betreffende de goedkeuring der internationale verdragen wordt door de Regering ook ter herziening voorgesteld. De Kamer van Volksvertegenwoordigers is dit voorstel bijgetreden met het doel voor de goedkeuring van bepaalde verdragen een bijzondere parlementaire procedure in te stellen, die een vlugge parlementaire goedkeuring kan verwezenlijken. De Commissie van de Senaat heeft eenparig dezelfde beslissing genomen, met dien verstande dat de Grondwetgever de andere problemen in verband met dit artikel zal kunnen regelen.

Artikel 70.

De Regering stelt voor over te gaan tot de herziening van artikel 70 lid 1 van de grondwet. De noodzakelijkheid om de datum van de opening der zittingen van het Parlement te vervroegen is sedert lang erkend. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft zich dadelijk aangesloten. De Commissie van de Senaat heeft eenparig ook een voorstel tot herziening met dit doel van het artikel aangenomen.

TITEL III.

Hoofdstuk II.

AFDELING II.

In overeenstemming met de besluiten van de Rondefelconferentie heeft de Regering voorgesteld in de grondwet de ambten van staatssecretarissen en onderstaatssecretarissen in te stellen. De Kamer van Volksvertegenwoordigers is op dit voorstel ingegaan en stelt voor daarover bepalingen in te lassen in titel III, hoofdstuk II, afdeling II van de grondwet.

De Commissie van de Senaat heeft echer een uitvoerige bespreking gehouden over de redactie van het voorstel van de Kamer, waarin ook een coördinatie aan de grondwettelijke bepalingen werd vermeld, die betrekking hebben op de Ministers. Door verschillende leden worden daar echter bezwaren tegen ingebracht. Een taak van coördinatie is vrij moeilijk. De vraag kan worden gesteld of altijd de bepalingen aangaande de Ministers op hen van toepassing zullen zijn. Daarom heeft de Commissie van de Senaat het beter geacht dat uit de tekst van het voorstel de verwijzing naar de coördinatie zou worden weggelaten. Maar de grondwetgever zou naar aanleiding van de bepaling betreffende de staatssecretarissen en onderstaats-

concerne la succession au trône. En conséquence, les auteurs de la pétition estiment que la revision des articles 58, 61, 81, 82 et 83 devrait également être proposée.

Après discussion, la Commission a estimé que cette règle constitutionnelle ne devait pas être soumise à revision. La proposition a été repoussée par 11 voix contre 2.

Article 68.

Le Gouvernement propose la revision de l'article 68 de la Constitution, qui a trait à la ratification des traités internationaux. La Chambre des Représentants a adopté cette proposition, en lui donnant pour but d'instaurer une procédure parlementaire spéciale pour l'approbation de certains traités, afin d'accélérer la ratification parlementaire. La Commission a pris la même décision à l'unanimité étant entendu que le Constituant pourra régler les autres problèmes qui se posent par cet article.

Article 70.

Le Gouvernement propose de procéder à la revision de l'alinéa premier de l'article 70, de la Constitution. La nécessité d'avancer la date d'ouverture des sessions du Parlement a été reconnue depuis longtemps. La Chambre des Représentants s'est ralliée à cette proposition. Votre Commission a adopté à l'unanimité une proposition de revision de l'article dans ce but.

TITRE III,

Chapitre II.

SECTION II.

Conformément aux conclusions de la Conférence de la Table Ronde, le Gouvernement a proposé d'instituer par des dispositions constitutionnelles les fonctions de secrétaire et de sous-secrétaire d'Etat. La Chambre des Représentants a approuvé cette proposition et elle a suggéré d'insérer des dispositions relatives à cet objet au Titre III, Chapitre II, Section II, de la Constitution.

Votre Commission a consacré un examen approfondi à la rédaction de la proposition de la Chambre, qui prévoit également une coordination des dispositions constitutionnelles relatives aux Ministres. Toutefois, plusieurs membres ont des objections à formuler contre cette proposition. Une telle coordination est assez difficile à réaliser. De plus, on peut se demander si les dispositions relatives aux Ministres leur seront toujours applicables. Aussi, votre Commission a-t-elle préféré que la référence à la coordination soit supprimée du texte de la proposition. Cependant, le Constituant devrait préciser, à propos de la disposition concernant les secrétaires et sous-secrétaires d'Etat, quels seront les articles de la Constitution.

secretarissen moeten aanduiden welke artikelen van de grondwet die gelden voor de Ministers, ook op hen van toepassing zijn.

Deze beslissing wordt met eenparigheid getroffen.

Artikel 84.

Het regeringsontwerp stelt ook de herziening voor van artikel 84 van de grondwet, dat bepaalt dat gedurende een regentschap geen verandering aan de grondwet kan worden aangebracht. Deze bepaling kan noodzakelijke hervormingen verhinderen. De wijziging zou dan ook moeten toelaten onder een regentschap ten minste een herzieningsprocedure in te leiden en zelfs te voltooien, indien het regentschap een aantal jaren zou aanhouden. De herziening van artikel 84 mag echter geen aanleiding geven tot wijziging van de bepalingen betreffende de rechten van de Kroon.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft zich daarbij aangesloten. Het voorstel wordt ook eenparig aanvaard in de Commissie van de Senaat.

Artikel 91bis.

Zoals reeds vermeld heeft de Kamer van Volksvertegenwoordigers het voorstel gedaan bij de behandeling van artikel 27 om een artikel 91bis in de grondwet op te nemen. De Commissie van de Senaat heeft dit voorstel afgewezen en een regeling vooropgesteld in artikel 27 van de grondwet.

Artikel 92.

De regering heeft ook voorgesteld om het artikel 92 van de grondwet door de grondwetgever te laten herzien. Dit artikel onderwerpt de geschillen over de burgerlijke rechten aan de rechterlijke macht. De herziening wordt voorgesteld omdat het onderscheid met de staatsburgerlijke rechten steeds aanleiding heeft gegeven tot moeilijkheden. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft het voorstel niet aangenomen. De Senaat is derhalve door het voorstel niet gevat.

Artikel 93.

In het regeringsontwerp wordt in samenhang met het voorstel betreffende artikel 92 ook de herziening vooropgesteld van artikel 93, dat betrekking heeft op de staatsburgerlijke rechten. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft dit artikel voor herziening ook voorgesteld op grond van de overweging dat er inderdaad voor deze rechten soms minder zekerheid bestaat.

In de Commissie van de Senaat zijn verschillende leden van oordeel, dat het inderdaad wenselijk zou zijn een herziening van dit artikel aan de grondwetgever te onderwerpen. Op publiekrechtelijk en meer bepaald op administratierechtelijk gebied is er in de wetgeving een evolutie geweest, die het nuttig maakt, dat de grondwetgever deze grondwettelijke bepaling onderzoekt. De herziening van het artikel wordt met eenparigheid in de Commissie voorgesteld.

applicables aux ministres, qui le seront également aux secrétaires et sous-secrétaires d'Etat.

Cette décision est prise à l'unanimité.

Article 84.

Le projet gouvernemental propose la revision de l'article 84 de la Constitution, qui dispose qu'aucun changement à la Constitution ne peut être fait pendant une régence. Cette disposition pourrait faire obstacle à certaines réformes nécessaires. La modification devrait dès lors permettre au moins d'entamer les procédures de revision pendant une régence, et même de l'achever si celle-ci devait se prolonger pendant un certain nombre d'années. Cependant, la revision de l'article 84 ne doit pas donner lieu à la modification des dispositions relatives aux droits de la Couronne.

La Chambre s'est ralliée à cette proposition, et votre Commission l'a adoptée à l'unanimité.

Article 91bis.

Comme il a été dit à l'article 27, la Chambre des Représentants a fait une proposition tendant à insérer dans la Constitution un article 91bis. Votre Commission l'a repoussé, tout en proposant une solution dans le cadre de l'article 27.

Article 92.

Le Gouvernement a proposé également de procéder à la revision de l'article 92 de la Constitution. Cet article soumet à la compétence du pouvoir judiciaire les contestations qui ont pour objet des droits civils. La revision de cet article est proposée parce que la distinction entre ces droits et les droits politiques a constamment donné lieu à des difficultés. La Chambre n'a pas adopté la proposition de revision. Le Sénat n'en est donc pas saisi.

Article 93.

En corrélation avec la proposition de revision de l'article 92, le projet gouvernemental proposait la revision de l'article 93 qui se rapporte aux droits politiques. La Chambre a proposé de soumettre cet article à revision en considérant qu'en fait il existe parfois moins de certitude quant à ces droits.

Plusieurs membres de votre Commission estiment qu'il serait effectivement souhaitable de soumettre la revision de cet article au Constituant. En matière de droit public et plus particulièrement de droit administratif, une évolution s'est produite dans la législation, qui rend utile l'examen de ce prescrit constitutionnel par le Constituant. Votre Commission unanime propose la revision de cet article.

Artikel 96.

De Regering stelt eveneens voor artikel 96 van de Grondwet te herzien. Dit heeft betrekking op de openbaarheid der terechtzittingen. Deze hervorming is gewettigd door de evolutie van de wetgeving. De wetten op de probatie, het maatschappelijk verweer en de jeugdbescherming tonen aan dat de openbaarheid soms een belemmering uitmaakt voor een goede rechtsbedeling. De Commissie voegt er aan toe dat de regel van openbaarmaking niettemin een waarborg blijft.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft de herziening voorgesteld. De Commissie van de Senaat sluit zich eenparig daarbij aan op grond van voornoemde beweegredenen.

Artikel 97.

Het regeringsvoorstel stelt ook een herziening voor van artikel 97 van de Grondwet, om dezelfde redenen, die in aanmerking werden genomen over het voorstel van artikel 96.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft zich daarbij aangesloten.

In de Commissie van de Senaat wordt er evenwel door verschillende leden op gewezen, dat artikel 97 twee bepalingen inhoudt. In de eerste plaats stelt het voorop, dat ieder vonnis moet gemotiveerd worden. De tweede zin bepaalt, dat de vonnissen in het openbaar moeten uitgesproken worden. Verschillende leden nemen aan, dat de voor artikel 96 aangehaalde motieven voor herziening wel gelden voor de tweede zin van artikel 97, maar niet voor de eerste. Door enkele leden wordt er echter op gewezen dat er nu ook in de wetgevingen vonnissen voorkomen waarvoor geen motivering vereist is, o.m. voor de adoptie. De grondwetgever zou een adaptatie van de tekst moeten doorvoeren, tenzij de wetgeving veranderd wordt. Na gedachtenwisseling, komt de Commissie eenparig tot het besluit artikel 97 voor herziening voor te stellen maar te onderlijnen dat het principe van de motivering van de vonnissen als regel moeten behouden blijven.

Artikel 98.

Het regeringsontwerp stelt de herziening voor van artikel 98 van de Grondwet, dat bepaalt dat de jury wordt ingesteld voor alle misdaden alsook voor politieke misdrijven en persmisdrijven. Het beginsel van de instelling van de jury wordt voor deze strafrechtelijke procedures sterk in twijfel getrokken, zowel door de praktijk als door de doctrine. Sommige van deze misdrijven zoals de persmisdrijven zouden aan deze procedure kunnen worden onttrokken. De grondwetgever zou ook het geheel van het vraagstuk betreffende de jury kunnen onderzoeken en een regeling treffen. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft zich bij het regeringsvoorstel aangesloten. Na beraadslaging, heeft de Commissie van de Senaat ook dit voorstel eenparig aangenomen.

Article 96.

Le Gouvernement propose la revision de l'article 96 de la Constitution. Cet article concerne la publicité des audiences. La réforme proposée se justifie par l'évolution de la législation. En matière de probation, de défense sociale et de protection de l'enfance, la publicité entrave parfois la bonne administration de la justice. La Commission ajoute que la règle de publicité demeure cependant une garantie.

Aussi la Chambre des Représentants a-t-elle proposé la revision de cet article. La Commission du Sénat, pour les motifs précités, s'est ralliée unanimement à cette suggestion.

Article 97.

Il est proposé, dans le projet du Gouvernement, de reviser l'article 97 de la Constitution pour les motifs analogues à ceux qui ont été retenus pour justifier la revision de l'article 96.

La Chambre des Représentants a marqué son accord sur cette proposition.

A la Commission du Sénat, plusieurs commissaires ont attiré l'attention sur les deux dispositions de l'article 97. Tout d'abord, cet article prévoit que tout jugement doit être motivé. Dans sa deuxième phrase, il dispose que les jugements seront prononcés en audience publique. Plusieurs commissaires admettent que les raisons invoquées en faveur de la revision de l'article 96 valent également pour la deuxième phrase de l'article 97, mais non pas pour la première. Toutefois des commissaires soulignent que certaines lois prévoient que des jugements non motivés pourront être prononcés, notamment en matière d'adoption. Aussi, le Constituant devra-t-il remanier le texte à moins que la législation ne soit modifiée. Après un échange de vues, votre Commission unanime décide qu'il y a lieu de reviser l'article 97, tout en soulignant que le principe de la motivation des jugements devrait être maintenu comme règle générale.

Article 98.

Le projet du Gouvernement propose de reviser l'article 98 de la Constitution, qui prévoit que *le jury est établi en toutes matières criminelles et pour délits politiques et de la presse*. Le principe du jury, dans ces matières pénales, est fortement mise en doute, tant par les praticiens que par la doctrine. Certaines de ces infractions, comme les délits de presse, pourraient être soustraites à la procédure devant le jury. Le Constituant pourrait aussi examiner l'ensemble du problème du jury et lui donner une solution. La Chambre des Représentants a donné son adhésion à la proposition du Gouvernement.

Après discussion, votre Commission unanime l'a adopté à son tour.

Artikel 99.

Het artikel 99 van de Grondwet werd niet voor herziening voorgesteld. Tijdens de besprekingen in de Commissie van de Senaat wordt echter door verschillende leden opgeworpen, dat dit artikel niet helemaal meer in overeenstemming is met de tendens van de hervorming van de rechterlijke organisatie. Daarin worden voorzitters en ondervoorzitters voorzien voor de rechtbanken van koophandel en de arbeidsgerechten en voor de raadsheren bij het Arbeidshof die niet voorgedragen worden door de Hoven van Beroep of de provincieraden. Voor hun collega's in de rechtbanken van eerste aanleg en de hoven van beroep moet dit echter wel gebeuren. Zij menen, dat er zich een reden voordoet voor herziening van artikel 99.

Een lid van uw Commissie dient een voorstel in tot herziening van de dit artikel. Het doel van het voorstel is de grondwetgever de gelegenheid te bieden, een harmonische oplossing te geven voor de gezamenlijke rechtscolleges. Een lid steunt het voorstel en voegt er aan toe, dat dit ook een taalbelang kan bezitten.

Na beraadslaging besluit de Commissie van de Senaat het voorstel tot herziening van artikel 99 te aanvaarden, met 10 stemmen en 3 onthoudingen.

Artikel 104.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft ook het regeringsvoorstel gevolgd om artikel 104 van de Grondwet te herzien, waardoor in België drie hoven van beroep zijn ingesteld. De Regering heeft daarbij de instelling van vijf hoven van beroep bedoeld. De Commissie van de Senaat keurt eenparig het voorstel tot herziening goed ofschoon sommige leden niet akkoord gaan met het instellen van vijf hogere jurisdicties, doch zij zijn van mening, dat de grondwetgever dit moet onderzoeken omdat er zich een aanpassingsprobleem stelt. Door andere leden wordt opgeworpen, dat daarbij de overeenkomst, die in dit opzicht werd getroffen door de Rondtafelconferentie niet in het gedrang dient te komen.

Artikel 105.

Het regeringsontwerp stelt ook de herziening voor van artikel 105, tweede lid, van de Grondwet, dat betrekking heeft op de door de wet in te richten rechtbanken van koophandel. Het voorstel werd afgewezen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, waar men het niet strijdig bleek te achten met de hervormingen die voorkomen in het ontwerp van het nieuw gerechtelijk Wetboek.

De Commissie van de Senaat is echter een andere mening toegedaan. De inrichting van deze rechtbanken werd inderdaad door het aangehaald ontwerp van gerechtelijk wetboek gewijzigd. Er werden ook arbeids-

Article 99.

La revision de l'article 99 de la Constitution n'a pas été proposée. Au cours des discussions plusieurs membres de votre Commission ont rappelé que cet article ne répond plus entièrement à l'esprit qui a inspiré la réforme de l'organisation judiciaire; celle-ci prévoit que les présidents et vice-présidents des tribunaux de commerce et des tribunaux du travail, ainsi que les conseillers à la Cour du Travail ne seront pas nommés sur présentation par les Cours d'appel ou les Conseils provinciaux, mais la présentation est prévue pour leurs collègues siégeant dans les tribunaux de première instance et des cours d'appel. Aussi ces commissaires estiment-ils qu'il y a lieu de reviser l'article 99.

Un membre de votre Commission dépose une proposition de revision de cet article qui doit permettre au Constituant de donner une solution harmonieuse commune aux diverses juridictions. Un autre membre appuie la proposition et ajoute que celle-ci pourrait également présenter un certain intérêt au point de vue linguistique.

Après discussion, votre Commission décide d'adopter la proposition de revision de l'article 99, par 10 voix et 3 abstentions.

Article 104.

La Chambre des Représentants s'est ralliée à la proposition gouvernementale tendant à soumettre à revision l'article 104 de la Constitution qui a institué trois Cours d'appel en Belgique. Par cette revision, le Gouvernement envisage d'en porter le nombre à cinq. Votre Commission a approuvé à l'unanimité la proposition de revision, encore que certains membres n'aient pu marquer leur accord sur la création de cinq juridictions supérieures; ils estiment cependant que le Constituant devra examiner cette question parce qu'elle pose un problème d'adaptation. D'autres membres objectent qu'il ne faut pas compromettre l'accord réalisé sur ce point à la Conférence de la Table ronde.

Article 105.

Le projet du Gouvernement propose la revision de l'alinéa 2 de l'article 105 de la Constitution, qui concerne les tribunaux de commerce à créer par la loi. Cette proposition a été repoussée par la Chambre des Représentants, qui apparemment, n'a pas cru y voir une contradiction avec les réformes prévues dans le projet contenant le nouveau Code judiciaire.

Votre Commission en a jugé autrement. En effet, l'organisation de ces tribunaux est modifiée par le susdit projet de Code judiciaire. Des juridictions du travail ont également été prévues et il n'y a aucune raison de

jurisdicties voorzien en er is geen reden om hen van deze regeling in de Grondwet, die betrekking heeft op bijzondere jurisdicties, uit te sluiten. De Commissie sluit zich daar eenparig bij aan.

Artikel 107bis.

Op voorstel der Regering, heeft de Kamer van Volksvertegenwoordigers ook aangenomen dat een artikel 107bis in de Grondwet kan worden opgenomen. Dit heeft voor doel de grondwetgever in de gelegenheid te stellen een regeling in te voeren waarbij de conflicten worden opgelost, die kunnen voorkomen tussen het Belgisch recht en het internationaal publiek recht of het gemeenschapsrecht. Door de ontwikkeling van deze laatste rechtssystemen stellen zich voor de toekomst meer en meer mogelijkheden tot antinomiën met het Belgisch nationaal recht, die zullen moeten geregeld worden.

De Commissie van de Senaat besluit eenparig zich bij het voorstel aan te sluiten.

TITEL III.

Hoofdstuk IIIbis.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft ook het regeringsvoorstel aangenomen om in Titel III van de Grondwet een hoofdstuk IIIbis in te lassen betreffende de administratieve rechtscolleges in de Raad van State.

De administratieve rechtspraak heeft zich inderdaad in de laatste decennia sterk ontwikkeld. De Raad van State is de voornaamste instelling van dien aard. Het beantwoordt aan de ontwikkeling van het moderne publiek recht. De herziening van de Grondwet is in dit opzicht sedert lang gewenst.

De Commissie van de Senaat heeft het voorstel eenparig aangenomen.

Artikel 108.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft op voorstel van de Regering ook dit voorstel tot herziening aangenomen van artikel 108 van de Grondwet, dat handelt over de gemeentelijke en provinciale instellingen. Bij de besluiten van de Rondetafelconferentie werden inderdaad bepaalde taken o.m. in economisch opzicht voor de gemeenten en provincies voorzien. Het vormen van bepaalde federaties werd ook vooropgesteld. De Regering heeft daarom het artikel voor herziening aangehouden.

Uw Commissie heeft ook eenparig tot het voorstellen van herziening besloten. Een lid wenste er nochtans nadruk op te leggen, dat het probleem van de decentralisatie in dit raam door de grondwetgever kan worden behandeld. Uw Commissie heeft haar instemming hiermede betuigd.

les exclure de cette disposition constitutionnelle qui a trait aux juridictions spéciales. La Commission se rallie unanimement à cette suggestion.

Article 107bis.

Sur la proposition du Gouvernement, la Chambre des Représentants a décidé de permettre l'insertion d'un article 107bis dans la Constitution. Cette proposition avait pour but de permettre au Constituant d'insérer une disposition de nature à aplanir les conflits éventuels entre le droit belge et le droit international public ou le droit communautaire. Le développement de ces derniers systèmes juridiques pourra être à l'avenir la source d'antinomies de plus en plus nombreuses avec le droit national belge et il y aura lieu de les résoudre.

Votre Commission décide à l'unanimité d'adopter la proposition.

TITRE III.

Chapitre IIIbis.

La Chambre des Représentants a adopté la proposition du Gouvernement tendant à insérer au Titre III de la Constitution un chapitre IIIbis relatif aux juridictions administratives et au Conseil d'Etat.

En effet, la jurisprudence administrative s'est beaucoup développée au cours des dernières décennies. Le Conseil d'Etat est la principale institution dans ce domaine. La proposition répond à l'évolution du droit public moderne. Une révision de la Constitution sur ce point est souhaitée depuis longtemps.

La Commission du Sénat a adopté la proposition à l'unanimité.

Article 108.

C'est sur proposition du Gouvernement que la Chambre a adopté la proposition de révision de l'article 108, qui traite des institutions communales et provinciales. Les conclusions de la Conférence de la Table Ronde ont prévu en effet l'attribution de certaines tâches aux communes et aux provinces, notamment en matière économique. La création de certaines fédérations a également été envisagée. C'est pourquoi le Gouvernement a proposé de soumettre cet article à révision.

Votre Commission a décidé à l'unanimité de proposer la révision de cet article. Un membre a tenu toutefois à souligner que le Constituant devrait pouvoir traiter du problème de la décentralisation dans le cadre de cet article. La Commission a marqué son accord à ce sujet.

Artikel 108*bis*.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft op voorstel der Regering ook de inlassing voorgesteld van een artikel 108*bis*, dat de principes moet regelen van de federaties van gemeenten en grote agglomeraties. Dezelfde beweegredenen gelden daarvoor als voor artikel 108.

Artikel 110.

Door de Kamer van Volksvertegenwoordigers wordt ook de herziening voorgesteld van artikel 110 van de Grondwet, dat betrekking heeft op de wettelijke regeling van het invoeren van belastingen. Het voorstel heeft tot doel bepalingen ten gunste van de grote agglomeraties en federaties van gemeenten, die bedoeld zijn bij de herziening van artikel 108 en het nieuw artikel 108*bis*. Dit voorstel wordt beschouwd als het gevolg van de voorstellen betreffend laatstvernoemde artikelen.

De Commissie van de Senaat heeft zich daar eenparig bij aangesloten.

Artikel 113.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers stelt ook de herziening voor van artikel 113 van de Grondwet door toevoeging van een bepaling met betrekking tot de retributies ten gunste van de grote agglomeraties en federaties van gemeenten. Het voorstel is opnieuw het gevolg van de voorstellen betreffende de voorgaande drie artikelen. De Commissie van de Senaat sluit zich daar eenparig bij aan.

Artikel 115*bis*.

De Regering heeft ook voorgesteld een nieuw artikel 115*bis* in de Grondwet op te nemen, dat zou toelaten de financiële programma's over verschillende jaren te spreiden. Dit voorstel wordt reeds sedert een geruim aantal jaren voorgestaan, omdat het beter beantwoordt aan een efficiënte economische politiek. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft het voorstel aangenomen.

De Commissie van de Senaat neemt op haar beurt eenparig het voorstel aan.

Artikel 116.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft ook de herziening voorgesteld van het tweede lid van artikel 116, dat betrekking heeft op de taak van het Rekenhof. Het voorstel heeft tot doel de controle van het Hof uit te breiden en wel zonder dat enige betwisting mogelijk is, tot alle financiële verrichtingen van de Staat of voor rekening van de Staat en van de openbare of parastatale instellingen die onder de Staat ressorteren. De Commissie van de Senaat is ook van mening, dat een dergelijke herziening wenselijk is. Sommige leden denken, dat vooral met het oog op de verhoogde

Article 108*bis*.

La Chambre a proposé, à la suite du Gouvernement, d'insérer dans la Constitution un article 108*bis* permettant de déterminer les principes qui régissent les fédérations de communes et les grandes agglomérations. Les raisons sont les mêmes que celles qui ont été données à l'article 108.

Article 110.

La Chambre propose la revision de l'article 110 de la Constitution relatif aux bases légales de l'établissement des impôts. La proposition a pour but de permettre au Constituant d'insérer dans la Constitution des dispositions en vue de couvrir les impositions en faveur des grands agglomérations et des fédérations de communes visées par la revision de l'article 108 et le nouvel article 108*bis*. Cette proposition est considérée comme le corollaire des propositions de revision des articles susdits.

Votre Commission s'y est ralliée à l'unanimité.

Article 113.

La Chambre propose la revision de l'article 113 de la Constitution par l'insertion d'une disposition en vue de couvrir les rétributions en faveur des grandes agglomérations et fédérations de communes. Cette proposition découle, elle aussi, de celles relatives aux trois articles précédents. Votre Commission s'y est ralliée à l'unanimité.

Article 115*bis*.

Le Gouvernement a proposé d'insérer dans la Constitution un nouvel article 115*bis* qui permettrait de répartir sur plusieurs années les programmes financiers. Cette proposition, qui est faite depuis des années, tend à répondre d'une manière plus adéquate aux exigences d'une politique économique efficace. Elle a été adoptée par la Chambre.

Votre Commission l'a adopté à l'unanimité.

Article 116.

La Chambre a proposé la revision du 2e alinéa de l'article 116 relatif à la mission de la Cour des Comptes. La proposition a pour but d'étendre le contrôle de la Cour à toutes les opérations financières effectuées par l'Etat ou pour compte de l'Etat et par les établissements publics ou parastataux dépendant de l'Etat, et ce de manière à exclure toute contestation. La Commission estime, elle aussi, que pareille revision est souhaitable. Certains membres pensent que, compte tenu notamment de l'extension des pouvoirs de la Cour des Comptes, il conviendrait de

bevoegdheid van het Rekenhof, het wenselijk is dat de leden van het Hof dezelfde onafzetbaarheid zouden bezitten als de leden van de rechterlijke macht. Daarvoor moet echter ook het eerste lid van artikel 116 worden voorgesteld voor herziening. De Commissie van de Senaat besluit eenparig het voorstel van de Kamer in deze zin te wijzigen.

Artikel 126.

De Regering stelt de herziening voor van artikel 126 van de Grondwet, dat bepaalt dat Brussel de hoofdstad is van het Rijk en de zetel van de regering. De Kamer heeft het voorstel aangenomen. De Regering beoogde het toelaten van het vestigen van regeringsdiensten buiten de Stad Brussel zelf. De Commissie van de Kamer was van mening, dat de herziening van het artikel zich eerder opdringt, omdat in overeenstemming met de besluiten van de Rondetafelconferentie voor de Brusselse agglomeratie een bepaald statuut moet worden uitgewerkt, dat het een functie doet vervullen als hoofdstad van de twee taalgemeenschappen. Het statuut is wettelijk te regelen maar een herziening moet worden voorgesteld om gebeurlijk de Grondwet aan te passen. De Commissie stelt vast dat beide standpunten vervat liggen in het voorstel.

De Commissie van de Senaat sluit zich eenparig aan bij het voorstel voor herziening.

Artikel 129.

Op initiatief van een van haar leden heeft de Kamer van Volksvertegenwoordigers de herziening van artikel 129 van de Grondwet voorgesteld. Het voorstel strekt er toe het artikel aan te vullen met een bepaling waardoor het de wetgever mogelijk wordt gemaakt nauwkeuriger de verplichting te regelen betreffende de publicatie van provinciale en gemeentelijke reglementen.

De Commissie van de Senaat is echter eenparig van oordeel dat alle nuttige wettelijke maatregelen in het raam van het huidige grondwettelijk artikel kunnen getroffen worden. Zij besluit het voorstel af te wijzen.

Artikel 130.

Tijdens de besprekingen in de Commissie van de Kamer werd door enkele leden opgeworpen, dat dit artikel voor herziening zou dienen te worden voorgesteld. De Rondetafelconferentie heeft daarover enkele overwegingen gemaakt in verband met een gebeurlijke noodtoestand zoals in geval van oorlog.

Deze Commissie heeft echter dit voorstel niet gevolgd omdat zij meent, dat de betekenis van een grondwet vervalt indien haar toepassing kan geschorst worden.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft het artikel ook niet voorgesteld.

prévoir en faveur des membres de cette Cour l'inamovibilité dont jouissent les membres de l'ordre judiciaire. Dans ce but il faudrait toutefois soumettre à revision le 1er alinéa de l'article 116. Votre Commission décide à l'unanimité de modifier dans ce sens la proposition de revision transmise par la Chambre.

Article 126.

Le Gouvernement propose la revision de l'article 126 qui dispose que Bruxelles est la capitale du Royaume et le siège du Gouvernement. La Chambre a adopté la proposition. Le Gouvernement entend permettre l'établissement de services gouvernementaux en dehors de la ville de Bruxelles. La Commission de la Chambre a estimé que si la revision de cet article s'impose, c'est plutôt parce que, conformément aux conclusions de la Conférence de la Table Ronde, il importe d'élaborer pour l'agglomération bruxelloise un statut déterminé lui permettant de remplir ses fonctions de capitale des deux communautés linguistiques. Ce statut peut être réglé par la loi, mais il y a lieu de proposer une revision afin de pouvoir adapter éventuellement la Constitution. La Commission constate que les deux ordres d'idée sont couverts par la proposition.

Votre Commission se rallie unanimement à la proposition de revision.

Article 129.

A l'initiative de l'un de ses membres, la Chambre a proposé la revision de l'article 129 de la Constitution. Cette proposition tend à compléter l'article en y ajoutant une disposition permettant au législateur de régler avec précision les obligations en matière de publication de règlements provinciaux et communaux.

La Commission estime unanimement que, si ces mesures légales sont utiles, elle peuvent toutefois être prises dans le cadre du texte actuel de cet article de la Constitution. Elle décide de rejeter la proposition.

Article 130.

Au cours de la discussion à la Commission de la Chambre, plusieurs membres ont fait observer qu'il y aurait lieu de proposer la revision de cet article. La Conférence de la Table ronde a émis à ce sujet des considérations relatives notamment à un éventuel état d'urgence, tel que l'état de guerre.

La Commission susdite n'a pas donné suite à cette proposition, parce qu'elle a estimé que la Constitution perdrait toute signification si son application pouvait être suspendue.

La Chambre n'a pas proposé non plus la revision de cet article.

De Commissie van de Senaat is eenparig dezelfde mening toegedaan.

Artikel 131bis.

Op initiatief der Regering, besluit de Kamer van Volksvertegenwoordigers ook een artikel 131bis voor te stellen, waardoor het mogelijk wordt gemaakt iedere grondwetsherziening te verbieden in oorlogstijd of wanneer de Kamers zich in de onmogelijkheid bevinden vrij te vergaderen op het nationaal grondgebied. Dit voorstel strekt er toe de waarborg te verlenen, dat de herzieningen der fundamentele akte in volle vrijheid moeten gebeuren.

De Commissie van de Senaat sluit zich eenparig aan bij dit voorstel.

Artikelen 132, 135 en 136.

De artikelen 132, 135 en 136 bevatten overgangsmaatregelen, die getroffen werden bij het van kracht worden van de grondwet. Zij hebben betrekking op de eerste keuze van het staatshoofd, op het in dienst blijven van de magistratuur en de eerste benoeming van de leden van het Hof van Verbreking. De Kamer van Volksvertegenwoordigers stelt de afschaffing voor van deze artikelen.

De Commissie van de Senaat sluit zich daar eenparig bij aan, doch besluit redactioneel de algemene formulering van herziening te behouden, ofschoon de herziening alleen voor de opheffing wordt voorgesteld.

Artikel 139.

Dit artikel werd ook niet voor herziening voorgesteld. Tijdens de bespreking in de Commissie van de Senaat wordt door een lid opgeworpen, dat het toch slechts nog een historische waarde heeft. De wetgever heeft trouwens de taken praktisch uitgevoerd, die in het artikel werden opgelegd.

Bij de stemming wordt besloten het artikel voor afschaffing voor te stellen maar redactioneel het voorstel te formuleren zoals voor de voorgaande artikelen. Dit wordt aangenomen met vijf stemmen en twee onthoudingen.

Artikel 40.

Op initiatief der Regering heeft de Kamer van Volksvertegenwoordigers het inschrijven in de Grondwet voorgesteld van een artikel 140 waardoor zal bepaald worden dat de Grondwet in het Nederlands en in het Frans is gesteld en dat beide teksten rechtsgeldig zijn.

De Commissie van de Senaat heeft dit voorstel ook eenparig aangenomen.

Votre Commission unanime a partagé cette opinion.

Article 131bis.

A l'initiative du Gouvernement, la Chambre décide de proposer également l'insertion d'un article 131bis, permettant d'interdire toute revision de la Constitution en temps de guerre ou lorsque les Chambres se trouvent empêchées de se réunir librement sur le territoire national. Cette proposition tend à garantir que les revisions de la charte fondamentale se feront en toute liberté.

Votre Commission unanime se rallie a cette proposition.

Articles 132, 135 et 136.

Les articles 132, 135 et 136 prévoient des dispositions transitoires prises à l'occasion de l'entrée en vigueur de la Constitution. Elles se rapportent au premier choix du chef de l'Etat, au maintien en fonctions de la magistrature ainsi qu'à la première nomination des membres de la Cour de cassation. La Chambre propose d'abroger ces articles.

Votre Commission se rallie l'unanimité à cette proposition, mais en ce qui concerne la rédaction, elle décide de maintenir la formule générale, encore que la revision de ces articles ne soit proposée qu'en vue de leur abrogation.

Article 139.

Cet article ne fait pas non plus l'objet d'une proposition, mais au sein de votre Commission, un membre a fait observer qu'en fait cette disposition n'a qu'une valeur purement historique. D'ailleurs, le législateur a pratiquement rempli toutes les missions que lui confie cet article.

Votre Commission décide d'en proposer l'abrogation, mais d'adopter la même formule que celle qu'est employée pour les articles précédents. Cette décision est adoptée par 5 voix et 2 abstentions.

Article 140.

A l'initiative du Gouvernement, la Chambre a proposé l'adjonction à la Constitution d'un article 140, disposant que la Constitution est établie en français et en néerlandais et que les deux textes font foi.

Votre Commission a adopté cette proposition à l'unanimité.

De Nederlandse versie van de Grondwet.

De Regering en de Kamer van Volksvertegenwoordigers verklaren ook dat er reden bestaat om over te gaan tot herziening van al de artikelen van de grondwet om er de Nederlandse versie van vast te stellen.

Tijdens de bespreking in de Commissie van de Senaat werd algemeen het principe wel aangenomen maar redactioneel werd de verklaring gewijzigd. Men kan inderdaad moeilijk van herziening spreken wanneer het er alleen op aankomt de Nederlandse versie der artikelen vast te stellen waarbij geen fundamentele wijzigingen mogen worden aangebracht.

Er wordt besloten het begrip van herziening uit de formulering van het voorstel weg te laten.

Overgangsbepalingen.

De overgangsbepalingen die voorkomen bij de artikelen 47, 52, 53 en 56*bis* worden voorgesteld voor opheffing, zoals reeds werd gezegd.

*
**

Dit verslag is met algemene stemmen goedgekeurd.

De Verslaggever,
E. VAN BOGAERT.

De Voorzitter,
P. STRUYE.

La version néerlandaise de la Constitution.

Le Gouvernement et la Chambre des Représentants déclarent également qu'il y a lieu à revision de tous les articles de la Constitution, en vue d'établir sa version néerlandaise.

Au cours de la discussion, votre Commission, en a admis le principe général, mais elle a modifié le texte de la déclaration. En effet, il n'est pas logique de parler de revision, alors qu'il s'agit d'établir la version néerlandaise des articles n'impliquant aucune modification quant au fond.

Votre Commission décide de supprimer la notion de revision dans la rédaction de la proposition.

Dispositions transitoires.

L'abrogation des dispositions transitoires prévues aux articles 47, 52, 53 et 56*bis* est proposée comme il a été dit précédemment.

*
**

Le présent rapport a été approuvé à l'unanimité.

Le Rapporteur,
E. VAN BOGAERT.

Le Président,
P. STRUYE.

ONTWERPEN EN VOORSTELLEN VAN
VERKLARING TOT HERZIENING VAN DE
GRONDWET AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van het 4e lid van artikel 1 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van Titel I van de Grondwet door invoeging van een artikel *3bis* betreffende de taalgebieden.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 6 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 22 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 23 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van Titel II van de Grondwet door invoeging van bepalingen betreffende de economische en sociale rechten.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van titel III van de Grondwet, door invoeging van een artikel *25bis* betreffende de uitoefening van bevoegdheden door supranationale of internationale gezagsorganen.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 27 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 36 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van Titel III, Hoofdstuk I, van de Grondwet, door invoeging van een artikel *38bis*, houdende regeling van de bijzondere procedure welke moet worden in acht genomen voor wetsontwerpen of -voorstellen, die de betrekkingen tussen de taalgemeenschappen ernstig in het gedrang zouden kunnen brengen.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 39 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van Titel III, Hoofdstuk I van de Grondwet door invoeging van een artikel *39bis* betreffende de vervanging van een lid van de Kamer of de Senaat wanneer deze verhinderd is aan de beraadslagingen en de stemming deel te nemen.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 47 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 49 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 52 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 53 van de Grondwet.

PROJETS ET PROPOSITIONS DE DECLARATION
DE REVISION DE LA CONSTITUTION
ADOPTES PAR LA COMMISSION.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 1er, 4e alinéa, de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision du titre Ier de la Constitution, par l'insertion d'un article *3bis*, relatif aux régions linguistiques.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 6 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 22 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 23 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision du titre II de la Constitution, par l'insertion de dispositions relatives aux droits économiques et sociaux.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision du titre III de la Constitution, par l'insertion d'un article *25bis* relatif à l'exercice de pouvoirs par des autorités supranationales ou internationales.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 27 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 36 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision du titre III, chapitre Ier, de la Constitution, par l'insertion d'un article *38bis*, réglant la procédure spéciale à observer à l'égard de projets ou propositions de loi qui pourraient porter gravement atteinte aux relations entre les communautés linguistiques.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 39 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision du titre III, chapitre Ier de la Constitution, par l'insertion d'un article *39bis* relatif au remplacement d'un membre de la Chambre ou du Sénat, lorsque celui-ci est empêché de participer aux délibérations et au vote.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 47 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 49 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 52 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 53 de la Constitution.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 54 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 56*bis* van de Grondwet, zonder uitsluiting van de eventuele bepaling van kwalificaties voor de provinciale en de gecoöpteerde senatoren.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 56*ter* van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 57 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 59 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 68 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 70, lid 1, van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van Titel III, Hoofdstuk II, Afdeling II van de Grondwet door invoeging van een of meer nieuwe bepalingen handelend over het statuut van de staatssecretarissen en van de onderstaatssecretarissen.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 84 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 93 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 96 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 97 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 98 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 99 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 104 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 105 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van Titel III, Hoofdstuk III van de Grondwet, door invoeging van een artikel 107*bis* betreffende conflicten tussen wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen van intern recht en bepalingen van internationaal recht of van gemeenschapsrecht.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van Titel III van de Grondwet door invoeging van een Hoofdstuk III*bis*, betreffende de administratieve rechtscolleges en de Raad van State.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 108 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van Titel III, Hoofdstuk IV van de Grondwet, door invoeging van een artikel 108*bis* waarbij het mogelijk wordt gemaakt in voorkomend geval te bepalen welke principes gelden voor de federaties van gemeenten en de grote agglomeraties.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 110 van de Grondwet, door toevoeging van een bepaling met betrekking tot de belastingen ten gunste van de grote agglomeraties en

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 54 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 56*bis* de la Constitution, sans exclusion de la détermination éventuelle de qualifications pour les sénateurs provinciaux et cooptés.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 56*ter* de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 57 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 59 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 68 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 70, alinéa 1er, de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision du titre III, chapitre II, section II de la Constitution par l'insertion d'une ou de plusieurs dispositions nouvelles ayant pour objet le statut des secrétaires et sous-secrétaires d'Etat.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 84 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 93 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 96 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 97 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 98 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 99 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 104 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 105 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision du titre III, chapitre III, de la Constitution, par l'insertion d'un article 107*bis* relatif aux conflits entre les dispositions du droit interne, légales ou réglementaires, et celles du droit international ou du droit communautaire.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision du titre III de la Constitution, par l'insertion d'un chapitre III*bis*, relatif aux juridictions administratives et au Conseil d'Etat.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 108 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision du titre III, chapitre IV de la Constitution, par l'insertion d'un article 108*bis* permettant de déterminer éventuellement les principes régissant les fédérations de communes et les grandes agglomérations.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 110, par l'adjonction d'une disposition en vue de couvrir les impositions en faveur des grandes agglomérations et fédérations de communes visées par

federaties van gemeenten die bedoeld zijn bij de herziening van artikel 108 en door invoeging van een nieuw artikel 108*bis*.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 113 van de Grondwet door toevoeging van een bepaling met betrekking tot de retributies ten gunste van de grote agglomeraties en federaties van gemeenten die bedoeld zijn bij de herziening van artikel 108 en door invoeging van een nieuw artikel 108*bis*.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van Titel IV van de Grondwet door invoeging van een artikel 115*bis* betreffende de financiële programma's welke over verschillende jaren zijn gespreid.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 116, 1° en 2° lid van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 126 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van Titel VII van de Grondwet door invoeging van een artikel 131*bis* strekkende tot het verbieden van elke grondwetsherziening in oorlogstijd of wanneer de Kamers zich in de onmogelijkheid bevinden vrij te vergaderen op het nationale grondgebied.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 132 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 135 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 136 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van artikel 139 van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot herziening van Titel VIII van de Grondwet door toevoeging van een artikel 140, bepalende dat de Belgische Grondwet in het Nederlands en in het Frans is gesteld en dat beide teksten rechtsgeldig zijn.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot vaststelling van de Nederlandse versie van de Grondwet.

— De Kamers verklaren, dat er reden bestaat tot opheffing van de overgangsbepalingen in de artikelen 47, 52, 53 en 56*bis* van de Grondwet.

la revision de l'article 108 et par l'insertion d'un nouvel article 108*bis*.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 113, par l'adjonction d'une disposition en vue de couvrir les rétributions en faveur des grandes agglomérations et fédérations de communes visées par la revision de l'article 108 et par l'insertion d'un nouvel article 108*bis*.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision du titre IV de la Constitution, par l'insertion d'un article 115*bis*, relatif aux programmes financiers s'étendant sur plusieurs années.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 116, 1er et 2e alinéas, de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 126 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision du titre VII de la Constitution, par l'insertion d'un article 131*bis*, en vue d'interdire toute revision de la Constitution en temps de guerre ou lorsque les Chambres se trouvent empêchées de se réunir librement sur le territoire national.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 132 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 135 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 136 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision de l'article 139 de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à revision du titre VIII de la Constitution, par l'adjonction d'un article 140, disposant que la Constitution belge est établie en français et en néerlandais et que les deux textes font foi.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu d'établir la version néerlandaise de la Constitution.

— Les Chambres déclarent qu'il y a lieu d'abroger les dispositions transitoires aux articles 47, 52, 53 et 56*bis* de la Constitution.